

En este material encontrarás actividades que te ayudarán a poner en práctica el conocimiento que tienes sobre la lectura y la escritura de nuestra lengua mazateca, a través del trabajo con diferentes tipos de textos. La finalidad de este material es que sigas interesándote por aprender más sobre la lengua escrita.

Te invitamos a descubrir todo lo que puedes conocer a través de este módulo.

Jè xon xokjii jí koansjait'alii xá xi n'ión tse koansenkaolii nga koanlii jos'in s'ichjain kjoachjine xi tísokólíi ts'e jos'in s'exkia kao jos'in chji nga kao énná, jñani nga xink'áí xingá s'in s'enda xon xi sixákoai. Jè kjoachoyà xi tijná kuiní nga kàtamatséya kjoatsjoachali t'ats'e jos'in chji.

Fajintokònlàijjin nga tjasjaiyasai ngayejee xi koan jchaxkoin i ngaya xokjii.

DISTRIBUCIÓN GRATUITA

TOXKA B'ATJIBÍSÒN

én nįma • én jama • én naхіnnì • mazateco Alta • én nįma

Libro del adulto
Xon xi ts'e chjota jchíngaa

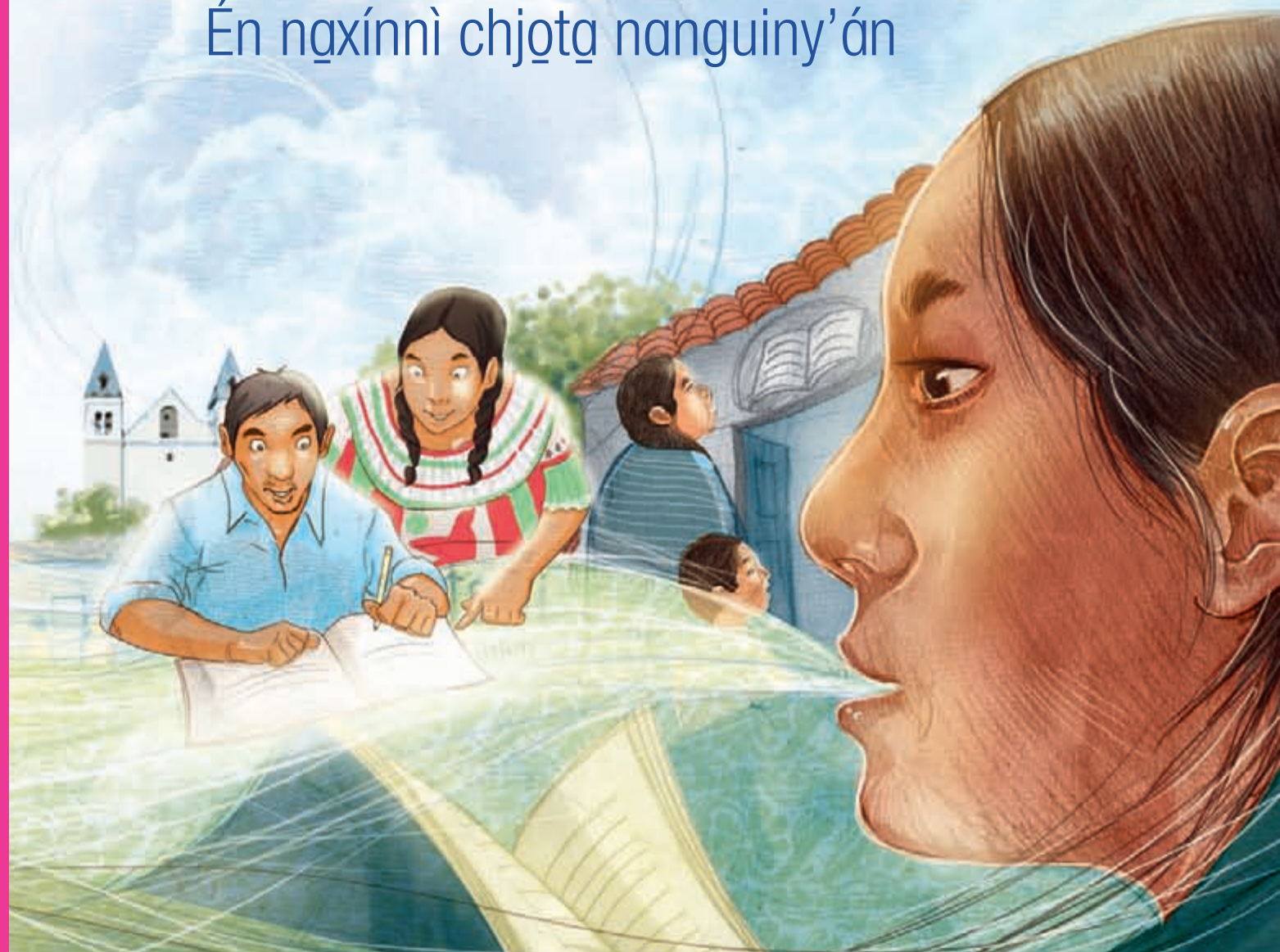
Leo y escribo en mi lengua

Mazateco Alta

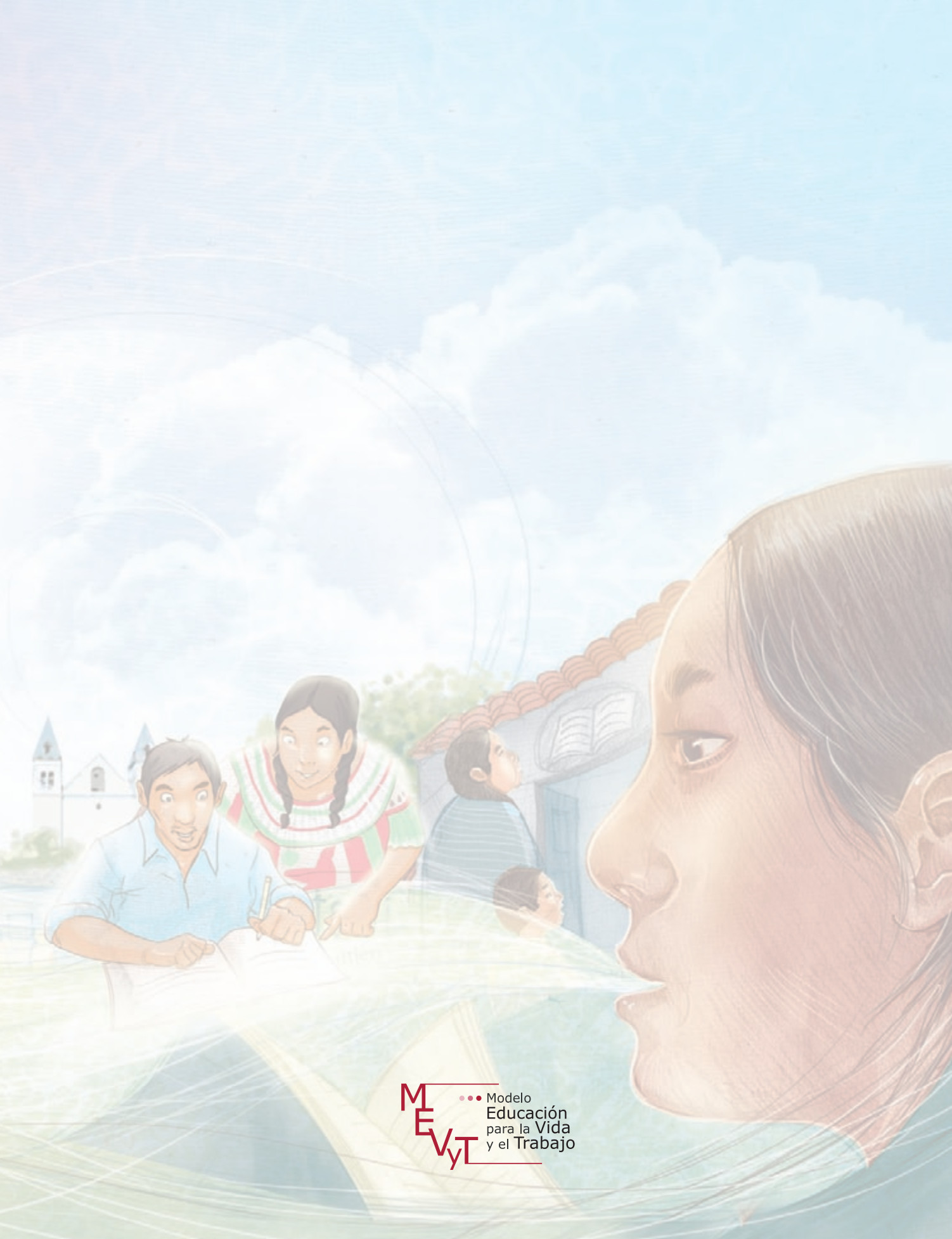
B'exkia k'oa kjia nga kao énná

Én naхіnnì chjota nanguiny'án

Leo y escribo en mi lengua. Mazateco Alta • B'exkia k'oa kjia nga kao énná. Én naхіnnì chjota nanguiny'án

én nįma • én jama • én naхіnnì • mazateco Alta • én nįma • én jama • én naхіnnì

Créditos a la presente edición

Coordinación académica
Sara Elena Mendoza Ortega
Elisa Vivas Zúñiga

Autoría
Javier García Martínez

Colaboración
Rocío Flores Fernández
Adriana Martínez García

Adaptación
Guillermina Duarte Hernández

Asesoría y revisión pedagógica
Guillermina Duarte Hernández

Revisión técnica
Adriana Martínez García
Elisa Vivas Zúñiga

Coordinación de elaboración de materiales educativos
Rocío del Carmen Cruz Pérez

Coordinación gráfica y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento al diseño
Jorge Nava Rodríguez
Ricardo Figueroa Cisneros

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Supervisión editorial
Marlik Mariaud Ricárdez

Revisión editorial
Eliseo Brena Becerril
Laura Sainz Olivares
Hugo Fernández Alonso

Diseño
Jorge Guillermo Aguilar Picasso

Diagramación
Adriana Peña Cervantes

Ilustración
Irvin Richard Zela Vázquez
Vanessa Hernández Guzmão

Ilustración de portada
Irvin Richard Zela Vázquez

Fotografía
Lizeth Arauz Velasco

Leo y escribo en mi lengua. Mazateco Alta. MIBES 3. Libro del adulto. D. R. 2010 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, México, D.F., C.P. 06140.

Esta obra es propiedad intelectual de su autor, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9

ISBN *MEVyT Indígena Bilingüe con Español como Segunda Lengua*: 970-23-500-4

ISBN *Leo y escribo en mi lengua*. Mazateco Alta. MIBES 3. Libro del adulto:

Impreso en México

Xi fa'ait'à k'og jña kjit'a

Xibakó 4

Chog xi koganchjén 6

Jngoyà jngo 8

Xá jngo 10

Xá jaò 29

Xá jàn 48

Sichjén xi kjimaná jngo 71

Jngoyà jaò 76

Xá jngo 78

Xá jaò 97

Xá jàn 116

Sichjén xi kjimaná jaò 137

Xibakó

Jè xon xokji kja ndsai, tsiníi xi én nima; én jama; én naxínni xi ts'e ni'yá nòkjoai k'oa, xi s'a tichòt'àyàì ngaya xi ts'e *B'exkia k'oa kja nga kao énga*. Jótondani nga tichòt'ayàsai ts'e kjoachjine xi tìjna títjòn, ngo ni i sàkixiyai kjoachjineli jos'in nga nda kuinòkjoa kao jos'in koanli chji nga kao éni, to jmeni xi koantsjoali, to jmeni xi koanchjénli nga k'uét'axoin.

Jè Xon xi ts'e chjota jchínga, koasenkaóli jos'in s'exkia kao jos'in chji, fíndokaoní kjoachjine xi tsak'ièts'ìakoaì nga títjòn xi ts'e én nima; én jama; én naxínni. Jè xà xi koan k'óas'in kis'enda jos'in bakìlli, kjinìkja'aitsjeén jmeni xi tsjoachai kao jmeni xi tìjnèli koanli, xi to je malii kao xi s'a chòt'ayàì. Tìnjhákoai xá xi tìb'aìlli ánni nga koanxátiyani k'oa koantseya kjoachjineli.

Jè Xon xi ts'e chjota jchínga nguì jngo xon tjent'a xi ts'e Xon s'exkia, Jè xon xokji, kuiní kjoanda xi tsjoali nga tsjoá bìbì kàkamatsjoachai jos'in s'exkia kao jos'in chji. K'ìanga k'uéxkiaì koansjailli najmí xi naskánatsò, joni najmítsjoa, najmíxkoon, kjoajnda, én naskátsò, to jmesanii xi naskánatsò, kao kjoachjine xi ya tìjn ya 'ndeli.

Jè xi kòansenkàlì k'ìànga chót'ayàì jè xá xi fa'ait'à
xònlì, tìb'aì jngolì jngo Xòn xi fa'ait'à éen xi yà kòan
kjoásjaijin jos'ìn chji nga kào énlì.

Choyàní jìn nga kòantsjoachai jme xi kjit'a xon xokjii,
ánni nga tsjoá kòan sìchaáin yà jìn kjoabijnachonlì
kjoachjine xi ì sòkòlì.

Jè nd'ia xi kjoachjinele chjota jchínga bánèntsja
xi nangui Jnróye tíjna, kào xi Naxíntsje tíjna, jngo
kjoatjaòcha tsjoálì nga k'òas'ìn tib'ènèlaj yaolì nga
kichjóai kjoan'iónjin, tichòt'ayàì nga tinìkixì yaolì nìxjin
nganyaon.

Choa xi koanchjén

! t'axonli xi sixákoai nga chót'ayài nkjìn jkoyaa choa koansjaili xi bakó xá koan, jèxi k'oatsò jos'in kujinafikao xá xi koan, k'oa tjinèlè nga nda s'ejintokòin jokjoan ánni nga jchaxkonni k'oa tsjoáli jngo kjoab'aitsjen jmeni xá tjiónda nga jngó jngó ngayaa.

K'iana jchaj choa xokji, kuí xi tìbakó nga i k'uéts'igakoai nga chót'ayài s'exkijjin jngo xon. Ibi, n'ión ndani tsàkai nga nda kàtas'eyaxkoin ánni nga tsjoá jchaj jñani, k'iani k'oa anni k'uéxkiq k'oa jós'in koanchjénli xi k'uéxkiq.

K'iana jchaj choa xokji, kuí xi tìbakó nga i k'uéts'igakoai nga chót'ayài jos'in s'enda jngo xon. Sijhain kjoamàña xi tjennguini bakó jme xi títsò jngo xon, jmé xon xi tínòkjoayani nìnga tsì kjoán s'exkia ngayejee xon.

K'iana jchaj choa xokji, kui xi bakó nga ya k'uéts'igakoai xá xi koan nga k'uéxkiq jngo xon. N'ión nda tsàkai tsà nda kjoàn koanjinli jotsò xon xi k'uéxkiq ánni nga tsjoá koan k'uéndajinni xá xi tjió nga je s'exkiq. K'oati k'uéndai xá xi ma s'endayanda, nga kuini xi kogkòlii jme xon xi tinixàkoai, ya skónanguili jókji, jós'in s'enda, jókjoan ngaya xi b'a. Xi koannij, sijjiet'ani nga k'uéxkia jngoi xon xi n'ión.

K'iānga jchaj choa xokjii, kuí xi bakó nga je k'uéts'ia_{ko}ai nga s'ichjain xi tichòt'ayàì jos'in s'enda jngo xon. Títjòn jchaj jñani machjén, ánni nga n'ión machjénni, k'oa xi k'ue koan, chót'ajin, jme xi xi tichòbàyani, jós'in s'enda, jmé ngaya xi tjinle.

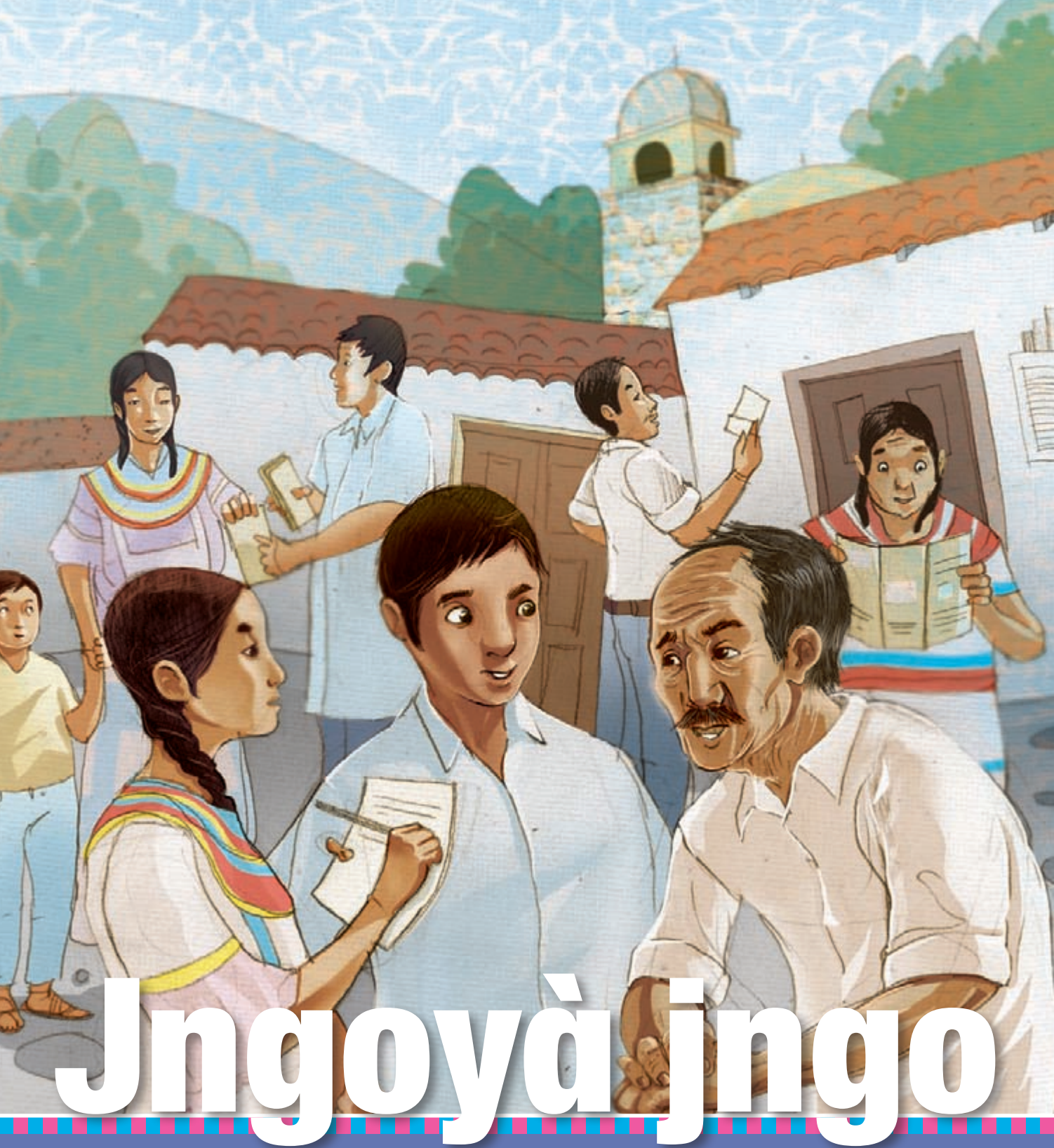
K'iānga jchaj choa xokjii kuí xi bakó jme xá xi k'uéndai k'iānga chjii jngo xon, s'ichjénni ndia xi jàn mani:
1. K'uéjndai jme xi chjii ka_o jos'in s'iko_{ai}, 2. Chjii xon xi k'uéndai k'oa xi mani, 3. Chót'ajin k'oa k'uéndayandai xon xi k'uéndai.

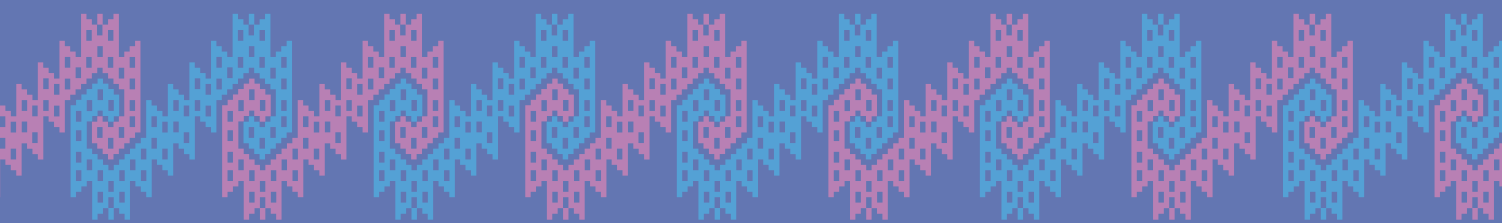
K'iānga jchaj choa xokjii yaá k'uéts'ia_{ko}ai nga chót'ayàjin kjoachjinele éni n'inga si nga je ma yeje lii k'oa yaá jchaj nga n'ión nkì kjoa xi k'jie 'yaxkoin, xi s'a koanlii, nga kuí kjoachjine xi koasenkaoli k'iānga chót'ayàì jos'in chji.

K'iānga jchaj choa xokjii kuí xi k'uitsoyalii nga yatjen fet'a nga jngó jngó jtín xá xi tjiónda ya xon chòt'ayàli k'oa yaá tjió xá xi k'uéndajin ánni nga s'ingósònni ngajaò xon xi ya kàchòt'ayàì, nga kuí xi sijéli nga s'ichjain jmeni xi kàmali, jókjoan, jmé xi tjinle k'oa jós'in machjén.

Jngoyà jngo

Xá xi s'echoa jngoyà

Jè nchjáx̣ti ḳao chjoṭa jchíngaa:

- Sichjén kjoamàña nga koan
tjennguini k'oakjụitso én xi tínchjat'a
jngo xon.
- K'ueyaxkon yaole ḳao én xi n'ión
chjile xi nyat'a jngo xon.
- Skót'ayàkao jos'in e'exkja xon
nga n'ión.
- K'ueyaxkon xi tjinle ḳao jme én xi
sikat'oya nga jngó jngó jkoyaa xon.
- Sichjén kjoab'aitsjen s'ejnanda xi
machjén nga chji: nga chji k'oa nga
s'endayanda xi chji.
- K'ueyaxkon k'a jme xi machjéle énná.

Xá jngo

Xá xi s'echoa

Jè nchjáaxtií káo chjota jchíngaa:

- Sénle najmíjchále naxinandá sichjén k'oa k'oakjuitso jos'in majinle.
- K'uet'axkon éen káo kjoab'aitsjen xi tjinle jngo najmíjchále naxinandáa.
- Skót'ayà jos'in s'exkia nga n'íon, sichjén én tsjoa káo én ba.
- Skuexkon jos'in machjén káo kjoab'aitsjen xi tsjoá nga s'enda jngo xon.
- Skí k'oa k'uendayanda jos'in chji jngo xon nìjngoyà.
- Skót'ayàjin jos'in machjén choachji xi ngósòn káo xi sénjin sén-a nga káo énná.
- K'uet'axkon jos'in nìkatjiójtín yaole nga s'enda jngo xon.
- K'ueyaxkon jos'in chíle xon xi tísíxákáo.

Chótsenlaj sən xi kjit'a nanguinii.

Jij ndí xé, ¿a kón
k'og k'uéyanajmínái
jngo najmíjchále
naxinandá xokjii?

T'èndajin kjoachjónangui xi tjió nanguinii k'og chobàyaño
kao xi ñatjen chòt'ayài.

¿Yáni xi matsen ya sən xi kàchòtsenlaj, jòkjoan k'og jmé xi tjiós'ín?

¿Jñáni axo k'íáni nga machjén jngo én najmíjcháa?

¿Jós'ín machjén jngo én najmíjcháa?

Chótsenlǫ́ sén xi tǫ́ nanguinii, k'ǫ́
t'èndajin kǫ́achǫ́nangui xi tǫ́ nanguinii.

Nǫ́mǫ́chǫ́le nǫ́inándǫ́ Lǫ́tee

Jè chǫ́tǫ́ xi ja'aikatiò títjòn ì nǫ́inándǫ́, yǫ́ kinroani ya
nǫ́inándǫ́ Nì'yǫ́, jǫ́jchǫ́ni so'nde xǫ́jǫ́ k'ǫ́ngǫ́ kui nǫ́jǫ́n, nǫ́mé
xó, nǫ́mǫ́ xó ja'ai k'ǫ́ntjè, tǫ́ngǫ́ tǫ́ chǫ́xó ì koangǫ́, tǫ́ chǫ́xó ì
tsakatió k'ǫ́ koankǫ́n.

Ì tsakatiò títjòn yǫ́ jǫ́ “Nǫ́ Lǫ́xǫ́” kǫ́ jǫ́ “Yǫ́ngǫ́” 'mì, tǫ́ngǫ́ nga
tsabe k'ǫ́ngǫ́ tsìn nándǫ́ yǫ́ 'nde xǫ́chǫ́n, k'ǫ́ ja'akatiò ka yǫ́
“Nǫ́ Yǫ́nrǫ́” kǫ́ yǫ́ “Lǫ́tee”.

Nó ño yobá kao xja'aón jaò kan kao jin (1948) kiskanntjài chinróle 'nde xokjii chjota xi ya ts'e, tseeé kjoasi kis'ejna nga kui nixjiin, kinik'ién, ngxin kis'e'ndójbet'a ndí chjota xi kui kjoa kiskanntjài.

Nd'aj, jè naxinandá “Laotee”, jeè kjiman'ión, kuila nga ñaki chjota síxá xi ya tjín.

¿Jmé xi títsò tsàk'og éñ najmíjchá xokjii?

¿'Yá chjota xi nchjayani éñ najmíjchá xokjii?

¿Jmé kja'aín xi bakínle tsàk'og éñ najmíjchá xokjii?

T'èxkiḡi xi n'íón jè én “Najmíjcháḡe nḡxínandá Lḡṵtee”, xi kjuḡe kḡḡn, tikakìnkjaolḡi xínkjín kjoḡ, k'oḡs'in jṵs'in tíjna choḡ xi tíjnachṵya jngo nanguinij.

Í'ì'mì én nḡjmíjcháḡ:

Kixiṵya nandáa.

Jè chjṵṵ xi yḡ
ja'aikatiò tíjtón yḡá
kinroani yḡ:

Tsak'iechṵya chinróḡe
nḡxínandáḡe.

Kjoḡbixkàn kis'e
k'ìḡḡḡ:

Najmíjcháḡe
nḡxínandá Lḡṵtee.

Tsakinyaxìn jñani
tsakatjiò tíjtòn,
yḡ Ndáyánḡḡ kḡḡ
Lḡṵtee ja'akatiò kuí
nga:

Nḡxínandá Nì'yá.

T'èxkiǎi xon xi tǐjna nanguinii.

A tǐjínlì nga...

Jè xi kjoǎs'eyangjmíi kuiní én xi ñaki k'oǎtjín xi k'oǎkoan nixjin xi toje ja'ato.

K'iǎnga én ngjmíjchá nòkjoǎyani, b'axkǐi chjotǎ, 'ndee, kǎo tǒ jmeni kjoǎ xima n'ión nìkja'aitsjenyà.

K'iǎnga chji jngo kjoǎs'eyangjmíi xi ts'e chjotǎ axǒ xi ts'e jngo nǎxinandáa, s'et'aá éen joni kja'aínle, sáa, nóo, chǎn, k'iani k'oǎkoan kǎo jñani k'oǎkoan, s'eyangjmí kjoǎ xi koan, anni k'oǎkoanni. K'oǎs'in s'eyangjmí jos'in k'oǎma, jomani nga fits'ia kjoǎ, nga findo kǎo jo sa'nda fet'a.

Jè én ngjmíjcháa tǐn xi t'ats'e kjoǎbijnachon, joni kjoǎbijnachonle jngo chjotǎ, jngo 'ndee. K'oáte tǐnle én ngjmíjcháa jngo 'ndee, jngo yáa, jngo lajǎo, jngo nd'ia, jngo jtín chjotǎ, jngo xále nǎxinandáa, kǎo tojmeni, ngayejee xi tǐn i so'ndee.

Koán chjǐ tojmeni xi kjima xi tǐfa'ato, koán ngjmíjchá k'uín, tsà maije, ngjmí ts'e xi kjima xi tǐfa'ato k'uín.

T'èxkiḡi kjoḡ xi tjió nanguinii k'oḡ tḡnga nda kjoàn
tḡsènnḡoi, xi kjué koḡn, jngo chḡḡ kjinèngakjá X t'éjnai
jñani b'akḡḡle, tsà yḡní jñani jaon tsò, axḡ yḡní jñani
mai tsò.

<i>Kjoḡ</i>	<i>Jaon</i>	<i>Mai</i>
! ngxinandána tḡjna jngo nguijao xi n'ión tse ngan'ión tḡjinle, tḡjin chjḡtḡ xi yḡ kjué sén nixjinle, yḡ síkatió'n'ión, yḡ changale kjoḡb'aitsjenle.		
Jè nd'ia jña kòt'ayà xtiḡ xi tḡjin i 'ndena, nànda xó nó ño yobá kḡḡ xja'aòn jaò kan kḡḡ xja'aòn jàn kis'enda.		
K'iḡnga kjué so'ndee, jtsíngà ngayejee xi tḡjin jñani tiyosòán kḡḡ so'nde xi tḡjin jña xìn.		

**Nd'ḡi nga k'uéxkiḡi énnḡo xi tjió nanguinii, tḡichjáin jos'in
nókjoḡ nga tsjoa kḡḡ nga ba tḡjinná.**

- Tsò xi b'éngjmí ndí chjḡtḡ jchíngḡḡ, ñaki jñájchá n'ión xó ngayejee
'nde xḡkjii ngas'ḡ.
- Xi jtsḡin jḡn 'nde xḡchoon tojo k'oán'iàì jḡn jokis'in chjḡtḡ jchíngḡḡ jḡn,
tojo jḡḡ, tojo nḡjmá b'èntjài jḡn k'oḡ n'ión chjḡtḡ nìxá ni jḡn.
- Jñáná ki nd'ia, a lìjme xi tḡ tḡjinni, tḡ xo'baá sa kjiḡ yḡ Ndálòxḡḡ jñani
tsakatió ndí chjḡtḡ jchíngḡḡ jḡn ngas'ḡ.
- Yḡ Yángaá jeé tḡ tḡjchḡḡ sa nd'ia kjiḡ, nd'ḡi tsjoá kjima jñájchá
nguìndiani 'nde xḡchoon.

- Jè ndí chjotà xi kisik'ientjaì yaole 'ndeng jin litonroà nìxjiin chajin, kjoa'aítsjenyà xále tok'ia sa'ndaq.
- Jè xti xi s'a kjimajchínga nd'ai, jngok'à ñaki to ñakjin binyáxkonle, nìkjaòní jin xi t'ats'e tsà tsjoá i kàtabatiò tsàkai ánni nga koan x'inkjoani ndí 'ndeng jin.

Nda t'èjintokòin...

K'íanga k'uéxkià xi n'íon, tjinèlè tjennguini sik'íéjnandai jos'in k'uéxkià, xi tsònilè éen, tjinèlè nkjin k'aq chòt'ayàkoà ánni ngatsi koanskájinlì nga je kjoàn k'uéxkià xi n'íon k'oa tsjoá s'elì kjoan'íontokón josíi nga je kjoàn kui kjoa xi kjima.

Chjuéjin jngoi najmí xi matsjoachai xi nroát'a Xon s'exkià, nkjin jkoya chót'ayàì jos'in s'exkià. T'ènajmílaì xìnguì jmenì xi k'uéxkià. Xi kjuet'ani k'ia t'èndajin xi itsò:

- ¿Jótsò xi fa'aya jkoi kaa xi fa'ajin nìmalì nga b'èxkià?
- ¿Jókoanni koanlì s'exkià?

T'èxkiqì xon xokji.

Chándeéé tjin xóle kjoatsjoa kjoasjaiya nixjiin, sáa, nóo, ngayejee
nəjmíjchále 'ndeḷe, ngo ni tsak'iéts'ikag nga tsakásjaiya én xi meḷe skue.
Ya títjòn ki jña nya xon s'exkiq xi tijnə ya ngáinandá “Ni'yá” ján, ki kòtsenḷe
xon xi ya nya k'og tsakìn-ya k'a xi koganchjénḷe, tɔnga k'iganga tjó'ndeḷe
nga k'og nd'iale xon xokjoan, ikjoan xi kinijéḷe: jngo sénḷe xon xi bakó jñani
tijnani, jngo xon sénḷe jñani tɔ nkjaín matsen, xon xi síchén nga tjuéjin
chjotaxáa k'ogte jngo xon xi sijngoyá xi ya tsak'aìḷe.

¿Jós'in fa'aitsjenlii, ánni nga k'ogkjoan xon kinijéḷe Chándeéé?

¿Jña sanii nga síjé xon xi k'ogkjoan jokjoan xon xi kinijéḷe Chándeéé?

T'èxkiq̃i k'oa tijn̄goyái jme xi t́ín̄jél̄ii ì ngaya xi t́ijn̄a nanguinīj.

Xi n̄jéle xi xijn̄goyà xon		
Kja'aínle:		
Méndez	Flores	Vicente
Jos'in b'ét'a n'aile	Jos'in b'ét'a n̄le	Kja'aínle
'Yá jèni: ☐ C ☒ X	Nga kitsin:	CURP:
Nóle: 28 nó	1981 ch̄an me 03	RFC: MEFV810103 RV5
Jós'in t́ijn̄a:	Kjoachjine xi t́ijn̄le:	Xá xi s'in:
☐ T́ijn̄a tojé ☒ Jeé tsakixan	Xi kjoachjine jame ng'a	Xi kjoachjine ng'a t́jiókot'ayá
'Nde j̄ña t́ijn̄ani:		
X̄ingui Natso 3	Ni'yá	Naxintsje
Nd̄iáa xk̄j.	'Ndeē C.P.	J̄ña batéxomale
N'ók̄ich̄a j̄ña ma nòkjoale:		
Ya nd'iale		
Xi b'a j̄ña b'amje		

T'èt'ai jmé xi n̄jél̄ii ì xon xokjīj.

¿Jè xi t́ín̄jél̄ii, jós'in koan s̄atióch'in tsàk'oa k'iana chj̄i.

Tijngoyaí i xon xokji tijnɑɑ̃ jmeni xi sɪjɛ̃li nɑ̃ jngó jngó ngayaɑ̃.

Xi nɪjɛ̃lɛ̃ xi xijngoyà xon

Kja'aínlɛ̃:

Jos'in b'ét'a n'aílɛ̃

Jos'in b'ét'a nɑ̃lɛ̃

Kja'aínlɛ̃

'Yá jèni: ☐ C ☐ X

Nga kitsin:

CURP: _____

Nóɛ̃: _____

RFC: _____

Jós'in tijnɑ̃:

- ☐ Tijnɑ̃ tojé
☐ Jeé tsakixan

Kjoɑ̃chjɪnɛ̃ xi tjinlɛ̃:

Xá xi s'ín:

'Nde jña tijnani:

Ndɪɑ̃ɑ̃

xkɪ̃.

'Ndeɛ̃

C.P.

Jña batéxomalẽ

Nɑ̃xɪnandá tɪtjɔ̃nɛ̃

N'ókɪchɑ̃ jña ma nòkjoɑ̃lɛ̃:

Ya nd'ialẽ

Xi b'a jña b'amje

Jè xon nɪjngoyà jameé je ñaki tɔ̃ kjoanda ngayejee jokjoan, ngantsjaí nɑ̃ kɪ̀nɑ̃ngui kja'aínlɛ̃ chjɔtɑ̃, jñani ts'e, k'iani kitsin, jme xá xi s'ín, tɔ̃ kɪ̀ ján xi b'antjaɪyajin sak'ɔɑ̃ jme kjoɑ̃ xi b'ásjai yɑ̃ nd'ia jña sɪjɛ̃. Maá s'endajin basènts'iani jngo xjoɑ̃, sa'nda jaò jàn xjoɑ̃ xon. Tɔ̃ b'èñá k'iãnga 'mi ch'àsjai xon sɛ̃nlɪ̃ xi machjén nɑ̃ tjuéjin chjɔtɑ̃xáɑ̃, tsen tsen tjin jmeni ɛ̃n xi s'et'a, joni nɑ̃ 'mì jɛ̃ yɑ̃ nd'ia jñani ma chjàya tɑ̃n, k'ɔ́atɛ̃ kja'aí ɛ̃n nɪjɛ̃li. Jè xi ɪ̀kjoan xon sɪ́chjén jení nd'ia joni jña tjió chjɔtɑ̃xáɑ̃, jña s'ejnatjaò tɑ̃n, nd'ia chjɪnɛ̃xki, nd'ia chjɪnɛ̃xɔ̃n, nd'ia jña s'exkɪɑ̃ xon, nkjɪn sa, ngayejee nd'iaɑ̃ jñani kjoɑ̃n'ión machjénlɛ̃ b'ét'axon jme xima xife, 'yá xi yɑ̃ fichó, jmé xi fichó sɪjɛ̃ k'ɔɑ̃ k'íani, ánni nɑ̃ tjiónilɛ̃ choɑ̃lɛ̃ ngats'i xi yɑ̃ sɪ́chjeén.

T'èxkiq̄i xon xi tijnaḡ.

Jè Chándééé Sosa Ni'yá ts'e, xi nchjani Naxintsje. Jè yáá síxá jñani chján Nioxtila tjin, xi tijná yá ndiá fí jk̄o nindo ján, yá xki tejàn, yá xingua “Xingui Nditsin”, k'oḡ jè Chándééé, tē kuini ndiá jña tijná, tonga yá xki kanjngo. Jè Chándééé b'asje'aá sak'oḡ nixjinle nga fikòt'ayà nga maxòon yá jña sakóyale chjota jchingaa, tsò jè, jesa xó kjima choale kji kaḡ nga b'èxkiq̄ k'oḡ jexó tsjoále kjoan'ión-jin yaole nga kq̄i kjònanguiya kjoq̄ xi ts'e 'ndelet̄ yá jñani nya xon s'exkiq̄. Jè Chándééé jè xomàng xi ja'atoḡ k'iaxó je jelet̄ kan ñajan nóo nga kitsin, jení 'ndí ma jànle Na Chóna, nànda xó kjoan xja'aòn ño k̄inda kan kitsin nó ño yobá k̄oni xja'aòn ño kan. Màxtòḡ, mádr̄i xó kjoan kaḡ chjoónle Chándééé k'iaंगा kuitjo s'uile 'ndelet̄ k'oḡ jameé ngatsjai nga to tjióma, likui tē tsen nd'iale tjióni, to jè ndí xtile nìk'íejna ént̄e, ngo tsínle n'ókich̄a nòkjoq̄ya.

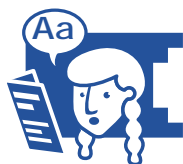
Tjingoyàì xon xi tijná nanguini, kui tichjain ént̄e xi nchjayani yá xon xi kàb'èxkiq̄i.

Xi nìjéle xi xijngoyà xon					
Kja'aínle:					
Jos'in b'ét'a n'aile		Jos'in b'ét'a ngle		Kja'aínle	
'Yá jèni: ☐ C ☐ X	Nga kitsin:		CURP: _____		
Nóle: _____	_____		RFC: _____		
Jós'in tijná:	Kjoq̄chjine xi tjinle:		Xá xi s'in:		
☐ Tijná tojé					
☐ Jeé tsakixan					
'Nde jña tijnani:					
Ndiáa	xki.	'Ndeq̄	C.P.	Jña batéxomale	Naxinandá títjònle
N'ókich̄a jña ma nòkjoq̄le: _____					
Ya nd'iale			Xi b'a jña b'amje		

B'exkɪɑ̃ k'ɔɑ̃ kja nga kɑɑ̃ énnɑ̃. Én nɑ̃xínnì chjɔtɑ̃ nanguiny'án

Chótsenjinlɑ̃ k'ɔɑ̃ t'èndajin xonlɪ.

- Nda kjoàn chjii jme xi tínijéli k'ɔɑ̃ ch'in tɪkatiuí.
- Nda chjii jè kja'aínle chjɔtɑ̃ kɑɑ̃ kja'aínle 'ndee, choɑ̃ ngósòn fits'iani.
- Kixi kàtafi t'inkoɑ̃ nga jngó jngóo.

T'èt'axkoin choɑ̃chjile énná.

A, a	B, b	CH, ch	E, e	F, f
I, i	J, j	K, k	L, l	M, m
N, n	ND, nd	NG, ng	Ñ, ñ	O, o
P, p	R, r	S, s	T, t	U, u
X, x	Y, y			

Nda chótse_nlǎi é_n xi kjit'axon nanguini_i k'oǎ chobayaño, ǎánni nga fa'ait'àni choqachji xi n'ión jmà tsak'iyà?

Najmíjchále naxinandá Laotee

Jè chjotǎ xi ja'aikatiò títjòn i naxinandáng, yǎá kinroani yǎ naxinandá Ni'yá, jǎájcháni so'nde xokjii k'íanga kui nixjiin, najmé xó, najmá xó ja'ai k'íéntjè, tǎnga tǎ chanxó i koangale, tǎ chanxó i tsakatió k'oǎ koankjìn.

! tsakatiò títjòn yǎ jǎa “Ndá Lòxǎ” kǎo jǎa “Yángaá” 'mì, tǎnga nga tsabe k'íanga tsìn nandáa yǎ 'nde xochoon, k'íá ja'akatiò ka yǎ “Ndá Yánra” kǎo yǎ “Laotee”.

Nó ño yobá kǎo xja'aón jaò kan kǎo jin (1948) kiskanntjài chinróle 'nde xokjii chjotǎ xi yǎ ts'e, tseé kjoasi kis'ejna nga kui nixjiin, kinik'ién, naxín kis'e'ndójbet'a ndí chjotǎ xi kui kjoa kiskanntjài.

Nd'ǎi, jè naxinandá “Laotee”, jeè kjiman'ión, kuilǎ nga ñaki chjotǎ síxá xi yǎ tjín.

Chjii nanguini_i é_n xi n'ión jmà tsak'iyà xi kàmasjailli yǎ jin najmíjchá xokjii.

Kàtab'èxkiãkãolii chjotã xi tsòyalii xon xi tĩjna nanguinii:

A 'yaní nga...

Jè choqchji xi ngósòn kjoan machjén nga tɔ s'a s'ets'ĩakao jngo xon xi s'enda, machjén nga chanìndo sa éen nga je s'ejna jngo to kótóo, machjén nga s'ets'ĩakao nguì jngo ndiá xi tíchji. K'óatɛ kui fĩts'iani nga chji kja'aínlɛ 'ndee kao kja'aínlɛ chjotã. K'og choqxoq, choq'ndíi jè, machjén tɔ jos'inni, machjén nga chji kja'aínlɛ cho, kja'aínlɛ tsojmii, machjén nga chji tojmeni, tojme énni.

Kja'aíma choqchji xi ngósòn, tɔ tsen y'aá xále, tɔ tsen tĩn jĩani machjén k'og k'ĩ ngatsi k'ogs'in machjén, joxi jè kjoatexomale xi tsì k'ogs'in nikitjosòn.

Tĩchjain xi s'a kjoàn kàb'èxkiã. ¿Jĩání k'og k'íani machjén choqchji xi ngósòn kjoan?

Tijnyísjaijin jngoi xi k'uéxkiəi yə Xon s'exkiəli, jngo jñani fa'ait'à éen xi chəə ngósòn fits'iani k'əə tijngoyàì ngəya xi tjió nanguiniì.

*Kja'aínle 'ndee kəə
kja'aínle chjotə*

*Én xi tjió títjòn jña
fits'ia jngo ndjá éen*

*Én xi tjió títjònle jñani
tjió jtó kótóo*

T'éndayandai jós'in tjinèle chjí én xi tjió nanguiniì.

ngjngaa

lgote

ndáxjəə

ngxi'í

ndáchja'a

ni'yá

ndáxó

ngaxini

ndáxkie

ndá nraja

B'exkig k'og kja nga kao énga. Én ngxínni chjotg nanguiny'án

Xja'aòn kja'aínle naxinandá xi 'yaxkoin chjii nanguinii.

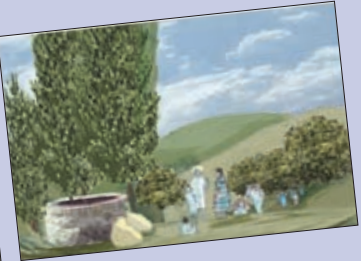

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'og t'èndai xá xi tjióo.

Najmíjchále naxinandá Laotee

Jè chjotg xi ja'aikatiò títjòn i naxinandáng, yá kinroani ya naxinandá Ni'yá, jñáicháni so'nde xokjij k'íanga kui nixjiin, ngimé xó, ngjmá xó ja'ai k'íéntjè, tonga to chanxó i koangale, to chanxó i tsakatió k'og koankjin.

I tsakatió títjòn ya jña “Ndá Lòxg” kao jña “Yángaá” 'mì, tanga nga tsabe k'íanga tsin nandá ya 'nde xochoon, k'já ja'akatió ka ya “Ndá Yánrg” kao ya “Laotee”.

Xi nijéle xi xijngoyà xon

Kja'aínle: <u>Méndez</u>	<u>Flores</u>		<u>Vicente</u>
Jos'in b'èt'a n'aile	Jos'in b'èt'a ngle	Kja'aínle	
'Yá jèni: ☐ C ☒ X	Nga kitsin: <u>1981 chgn me 03</u>	CURP: <u>MEFV810103 RV5</u>	
Nóle: <u>28 nó</u>	Kjogchijne xi tjinle: <u>Xí kjoachijne jame ng'a</u>	Xá xi s'in: <u>Xí kjogchijne ng'a tjiókot'ayá</u>	
Jós'in tjina: ☐ Tijna tojé ☒ Jeé tsakixan			
'Nde jña tijnani: <u>Xingui Natso 3</u>			
Nájaa xkj.	'Ndeg	C.P.	Ni'yá
			Jña batéxomale
N'ókichg jña ma nòkjogle:	Naxintsje		
	Naxinandá títjonié		
	Ya n'áiale	Xi b'a jña b'amje	

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jméni xi tsì mangósòn?

Tijngoi én xi tínìjèlì.

Jós'ì machjén:

Najmíjcháa

Xon nìjngoyàa

B'exkig̃ k'oḡ kjia nga kḡḡ énnḡ. Én ngxínni chjḡḡ nanguiny'án

Jñáni machjén:	
<i>Ngjmíjcháa</i>	<i>Xon nìjngoyàa</i>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Xá jaò

Xá xi s'echoa

Jè nchjáx̣ti̯ ḳaō chjoṭa jchíṇga:

- Ḳj̣oā'áj̣in k'a éen xi sinkjín kon joṭítsò jngo najmíxkóon xi tj̣enguini nga kjie b'éxki̯.
- K'uet'axkon jos'in nyach'in éen ḳaō ḳj̣oāb'aitsjen xi tsjoá jngo najmíxkóon.
- Skót'ayà jos'in s'exki̯ nga n'ión k'oā sichjén én xi matsjoaya ḳaō xi majti tsò.
- Skuexkon xá xi kjinéle, jos'in s'enda ḳaō jos'in machjén jngo xonle ṭaon.
- K'uenda jngo xonle ṭaon xi tjín yā naxinandále.
- K'uendayanda xá xi skí, sichjén ḳj̣oāchjine xi kjimale joni choāchji xi ngósòn, jos'in nìkinyách'in éen ḳaō ḳj̣oāb'aitsjen.
- Skòt'ayajin jos'in fane jṭa xi nangui, xi basen, xi choa ng'a ḳaō xi ng'a fane nga ḳaō énná.
- Skuexkon jos'in sationda yaole nga s'enda jngo xon.
- Skuexkon jos'in machjén jngo xon.

Chótsenlq̃ sén xi tǐjna nanguinií.

Jngo xá k'às'ejnana,
kuixó skònanguia jménì
k'og̃ jósìn machjén xi én
najmíxkón 'mì, tōnga
jók'ueeni.

¿K'og̃ jótso
én najmíxkón
xi majngolì jì?

Tsó chjotq̃, kuixó xi nchjayani
'ndee, jos'in ja'atsen so'ndee
kag̃ xi nindo sík'axkì jñani
k'og̃ama kjog̃ xi ñaki to
maxó'ñq̃le yaoná jotsò.

T'èxkìq̃ kag̃ xi tsòyalì jè kjoq̃chjònanguì xi tjió nanuinií, xi
kjue kōan k'iq̃ t'èndajin.

¿Jménì xi bakó sén xi tǐjna t'ainnií?

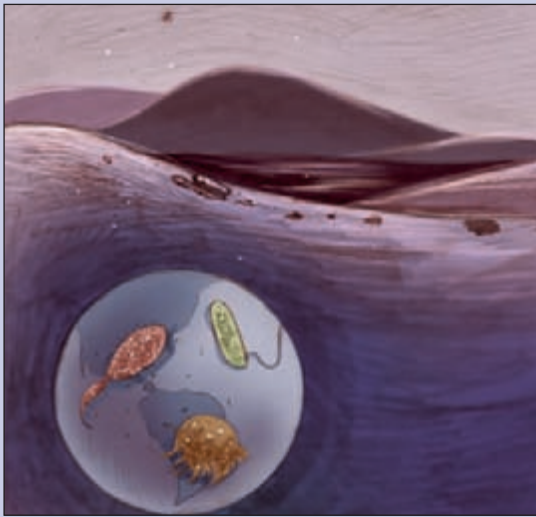
¿Jmé xi tjiófaóyani tsàk'og̃ chjotq̃ xokjoan?

¿Jñani k'og̃ k'íani machjén én najmíxkóon?

**Chótsenlǎi sén xi tjió nanguinii k'og
t'éxkiǎi én xi nguìsǎ jmà s'in tsak'iyà.**

K'iangǎ s'ǎ ja'atsen tíjtòn n'aits'úi i so'ndee

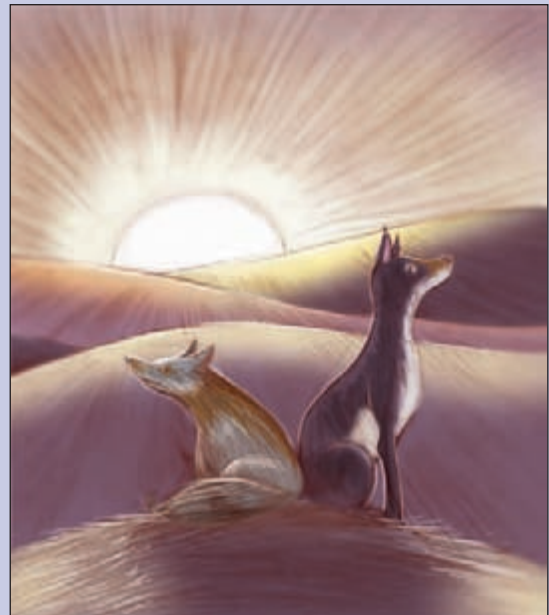

Sa'nda nìxjin jcháa, nìxjin
kjoatse, k'iangǎ s'ǎ kitjo
tíjtòn n'aits'úi, tǒ kijnanjiòn jè
so'ndee, tsìn nìxjiin, tsìn nìtjen,
a lì'ya xi machoyale jñani kùitjo
k'og jè nìnda kǎo niàlǎ kòjon
tsakjaónǎchǎ.

Jè nìnda kitsò: – lí kùitjo i n'atsúi
k'og kiskòtsenmi.

Jè niàlǎ kòjon i kitsò: –Majàin,
jís'in kùitjo n'aitsúi k'og
kiskòtsenjèn.

N'ión tse tsakatiò koya josa'nda
kichòka nìxjiin nga kitjo n'ats'úi
k'og jñá kjáin tjin kjoaixini, tǒxi
je koantsen n'aits'úi kisko-à
xjao xjaó l'íle jè niàlǎ kòjon, ñaki
chits'aoyaá xkon, n'ión kitsokòn
k'og k'íá i kitjotsò:

–Jméni l'í fate xosikjii nda, a kui tsàk'og̃ xi n'ats'úi 'mì.

–Kitsò.

Jè ninda t̃o k'og̃al̃a xókji tijnakoya, joó koantsjoale nga je **koan isen** k'og̃ ikitsò: –Je kichòkjog̃ ngánanda, t̃o jeé kinjèna, íi kuítjo n'ats'úi. **Tseé k'og̃kji kiskoyà** k'og̃ nìk'iajìn tsabexkon n'ats'úi, t̃o tsà tsil̃a chan tsakáya yáts'in jè ntsja'ale n'ats'úi, k'ig̃anga tsabe nga jeni títiya yáts'in, k'ig̃axó kitjokji'ndiáxá: –bái, bái, yásian nda raooo, jeé kitia nda raooo.

Nd'ag̃, kuixó chàn nguisin kjini jé ninda k'og̃ jè niále kòjon kuixó t̃o jo nyaxkónni k'og̃ kuixó fate-a kjini.

Jè én xi kàkaya jkoi ya xon xi kàb'exkig̃i. ¿Jósi, jmé xi títsò tsàk'og̃ xon?

¿'Yáni xi nchjayani xon xokjii?

¿Ánni nga kitjoni n'ats'úi?

T'èxkiəi xi n'íon jè najmíxkón xi ts'e “K'íanga ja'atsen tíjtòn n'aits'úi i so'ndee”, xi kjue koan, t'éndajin kjoə chònangui xi tjióo.

Nìxjin jcháa, nìxjin kjoatse ngas'a to kjinjiòn, tsìn xó:

So'ndee

N'aits'úi

nía

I so'ndee ngas'a, ñaki to:

kjinjiòn

nìxjin

nìtjen

K'íanga s'a kitjo tíjtòn n'aits'úi tsakjaónacha xó:

nìnda kəo nía

nìxjin kəo nìtjen

ts'úi kəo niñoə

K'íanga s'a kjinjiòn ja' atsen tíjtòn:

So'ndee

N'aits'úi

nía

Jè cho xi koan chàngui yásin nga je kitjo n'aits'úi:

nía

nìnda

xíkjáa

T'èxkiài xi itsòo.

A 'yaní nga...

Jè ngjmíxkóon kuinì jngo én kjoaxkón, én ndo, én nia xi b'éyangjmí chjotg jchínganá t'ats'e jokoan jokjue so'ndee ngas'a, nchjayani nindo, nchjayani kjoabijnachonná, én xi ñaki k'ogtjín tonga likui matsen.

Sak'og m'aójin kjoa xi ñaki k'ogtjín kag xi tsì ñá machoyaná nīngalàni ya kjuéyani kjoangjmíjchá xi ñaki k'ogkjima nixjin xi tífa'ato.

Jè én xi ngjmíxkón tsòo én latin nroáni k'og kuí xi tsònilé nga “jngo ngjmíxkóon tjínèlè s'exkìg”.

Nga jngó jngó 'ndee, nga jngó jngó ngxinandá, nga jngó jngó chān, kjatjín kjatjínle ngjmíxkónle, yag b'at'anile kjoa xi tjiób'atojin nga jngó jngóo.

N'ión chjile jngo ngjmíxkóon, kuiní xi tsjoále kjoan'íontokòon jngo ngxinandáa, jngo chjotg, jngo 'ndíi, jngo chjoón nga tsaojin tsao'a, nga satékjao'à kjoa xi ñ'ai tjín.

K'iganga s'enda jngo ngjmíxkóon, tjínèlè s'ele ngaya xi im'ì:

Jko: Joni K'iganga s'a ja'atse tíjtòn n'aits'úi so'ndee.

Nga fits'ia: Nixjin kjoatse, k'iganga s'a ja'atsen tíjtòn naits'úi, a lì'ya xi machoyale jñani kuítjo...

Jos'in fi: Jè nīnda ikitsò: —lí kuítjo i n'atúi k'og kiskòtsen jña kantjaìni ts'úi nd'ai.

Nga fet'a: Jo sa'nda nga k'ogkoan, tsò kjoamajàin xi tjín nd'ai, kuixó nga chān nguisin, nga chān yáts'in kjini nd'ai jè nīnda k'og n'ión xó kisinyaxkón nía kuixó n'ión nd'é s'inni nd'ai.

T'èxkiəi kàtabasènkəolii xi tsòyalii, xi kjue koanjinlii k'ig t'èndajin.

¿Tichjain xi kàmalii xi kàb'èxkiəi, chji nanguinii ngaya xi b'a jngo ngjmíxkoon?

¿Jñánile ngajàan kjoa xi tjió nanguini xi ngjmíxkón?

Naxinandá Laotee

Jè chjotə xi
ja'aikatiò títjòn
ì naxinandána,
yá kinroani yá
naxinandá Ni'yá,
jñájcháni so'nde
xokjii k'iganga kui
nirxjiin, ngjmé xó,
ngjmá xó ja'ai
k'ientjè, tonga to
chanxó ì koangale,
to chanxó ì tsakatió
a koankjin.

Chjoón batéxáa

Tsò xi b'énajmí
chjotə jchínganá,
jngoxó chjoón
xi to kisjionkon
'ndíle, xongáxó
kisik'atjen-ya. Nd'ai
síjjaóxó 'ndíle, kuixó
batéxáni, 'ndílexó
ba'mjekjásjai nga
k'oqtsò bamje
kji'ndiáxá.

Ndá njigesele kólóo Xi machjénle:

Jaò xongo njiani ndo.
Jngo xongo
njiani xkoa.
Jngo kólóo.
Jaò xicha
ng'uió'nde xi.
Jngo ndsqá xiné
chinga.
Jaòya xjoayá xi.

Nd'ɑ̃ chót'ayàì jɔs'ín s'exkɪɑ̃ xɪ n'íón, k'ɔɑ̃s'ín t'èxkɪɑ̃ jɔs'ín tínjélì nɑ̃nguiniȳ.

Nga k'uéxkɪɑ̃ joxi tsjoalì kɑ̃ joxi jtilì si. ǂJòs'ín k'uéxkɪɑ̃ k'ìlànì tsà n'íón tsjoa tíjnlì? ǂJòs'ín k'uéxkɪɑ̃ k'ìlànì tsà jtilì?

- a) K'ìɑ̃ngɑ̃ kjiesɑ̃ bitjo n'aits'úi ngas'ɑ̃, ñaki tɔ̃ kɪjna nɪtjɛ́n nɪtjɛ́n so'ndeé ngayejeé.
- b) Tsakjaónqchɑ̃ nɪnda kɑ̃ nìá. ǂkitsò nɪnda: — ǂís'ín kuɪtjo n'aits'úi k'ɔɑ̃ kjantjaìni ts'úi kiskòtsen k'ɔɑ̃ jè nìá kitsò: -mai, ǂís'ín kuɪtjo, kiskòtsen jña tjo ni ts'úi.
- ch) Tɔxkɑ̃ kisinyaxkón jè nìá k'ɔɑ̃ ǂkitsò: — Jmèni l'í xjao xosíkji ndɑ̃, a kuí tsàk'ɔɑ̃ xɪ n'aits'úi 'mì.
- e) Jè nɪnda tɔ̃ k'ɔɑ̃laxókji tíjna koyalɛ́ n'aits'úi, joxó koantsjoalɛ́ tsàkai nɑ̃ je koan isen, kitsjonchjɑ́xó: — Tojeé kɪnjèna, tɔ̃jeé kɪnjena, ǂís'ín kuɪtjo n'at'úi.

Alì nìchajin jìn nɑ̃...

K'ìɑ̃ngɑ̃ b'èxkɪɑ̃, nɑ̃ kɑ̃ ɛ́nnɑ̃ axɔ̃ xɪ kjɑ̃'áí éen, ndakjoàn tɪnókjoɑ̃, ndakjoàn chjóx'ɑ̃-ai ndso'bai ánni nɑ̃ tsì k'ɔɑ̃ntjaìyani jotsò éen, ánni nɑ̃ tsì kuɪtsón-yani jmenì xɪ títsò xɔ̃ xɪ tib'èxkɪɑ̃.

Tsà éen tsjoa axɔ̃ éen jti y'a jngo xɔ̃, k'ìɑ̃ngɑ̃ s'exkɪɑ̃ xɪ n'íón, tíjnelɛ́ k'ɔɑ̃s'ín sɪkakinlɑ̃ jtalì, ánni nɑ̃ ndɑ̃ kuɪnó'yalɛ́ jmenì xɪ síi kɑ̃ jotsò kjoɑ̃b'aitsjen xɪ tsjoá xɔ̃ xɪ tí's'exkɪɑ̃.

Chòt'ayakoɑ̃ jtalì, k'ɔɑ̃kji nɑ̃ n'íón, k'ɔɑ̃kji nɑ̃ xɔ̃, k'ɔɑ̃kji nɑ̃ tsjoa kuɪnó'yalɛ́ jtalì, k'ɔɑ̃kji nɑ̃ ba síi.

T'èxkiǎi xon xokji.

Jè Chá Nazario yǎa Najnga ján ts'e, xi nchjani Ni'yá k'ǒa jngo ndí kjoama tíjnale jña baténa tsojmí xi machjénle nga s'enda nd'ia. Nga jngó jngó chjotǎ xi baténale tsojmí, jngo xon tsjoále xi yǎ bakó jme tsojmí xi baténa, machjénle ngajaò, xi baténa kǎo xi batse, nga kuí chòtsenle k'íngaa jè fichósatió tsojmí xi kàmachjí, xi kàsaténa, xi kàbinda.

¿Jós'in machjénle chjotǎ xi batse tsojmí jè xon xokji tsjoá Chá Nazario?

T'èxkiǎi xon xi b'énda Chá Nazario, jè xi tsjoále chjotǎ xi baténale tsojmí:

XONLE TAON

Xki. 5

Nda tjinni nga: \$ 2,400

Kitsjoana jè xé. Antonino García Martínez

Taon xi kitsjoa: Jaò jmi kǎo ño ciento bìxo

T'ats'e nga: Jàn kan kǎo tǎ kichǎ tsakatse

Ya Najngaa xi nchjani Ni'yá, nànda kjoan 20 kında kan nó 2010

Kja'áinle kǎo choǎ ntsja xi kjué taon: _____

Jè jotsò xi kàb'èxkiḡ, tìkakìnkjaolḡ xínkjín kjoḡ xi tjió nanguiniì, yḡ tìk'iéjnai jñḡ tìx'ḡ'a jè xkì xi b'akaḡle:

1. Kja'aínle kḡo choḡ
ntsja

2. Xkì

3. Ndatjini nga

4. T'ats'e nga

5. Xi Kitsjoana

6. Yḡ _____nànda

kjoan_____nó _____

7. Taḡn xi kitsjoa

() Kuiní xkì yḡ xon xi b'ài.

() Yḡnì 'ndee kḡo nìxjín nga s'enda xon jñḡ
saténa tsojmì.

() Yḡnì jñani chjit'à jotjín taḡn xi maxkì.

() Yḡnì jñani s'et'a nga kḡo xkì jotjín taḡn
kjimaxkì.

() Yḡnì jñḡ s'et'a kja'aínle chjotḡ xi tsojmì batse.

() Yḡnì jñḡ s'et'a kja'aínle tsojmì xi machjì.

() Yḡnì jñḡ s'et'a kja'aínle chjotḡ xi
baténa, jè xi kjué taḡn.

A 'yaní nga...

Jngo xonle taon kuiní xon xi bakó jmeni xi je kàmachjí, xi je kàmajngo. Nkjìn jkoyaa xon taon tjín, sak'ǝǝ b'antjǝi choǝ kǝǝ kja'aín xi s'et'a, k'ǝǝ sak'ǝǝ kja'aí s'in tjióch'in ngaya xi y'a. Joni choǝ xi tinchjǝni i nanguinii:

- Nkjìn jkoyaa jom'i jè xon xokjii, maá xon taon 'mì, maá xon xi ts'e tsojmì xi tsakinda 'mì, k'ǝǝtǝ ma xon xi bakó tsojmì xi machjí 'mì.
- Ngajaole jè én xi jótjín tsò, maá s'ejna ngajaole chjilé axo jotjín fichó, xi tsònile éen, a lijme ximale ninga b'antjaiya 'ndeǝ én xokjoan, to jèní xi n'ión chjilé nga nìkatió ngaya xi kjoan'ión machjén, joni kja'aínle tsojmì kǝǝ chjilé.
- Tjín k'a xon taon xi nkjìn kjoǝ síjé, k'ǝǝ tjín xi to jngo jaò jkoyaa kjoǝ b'ét'axon.
- Nga jngó jngó jkoyaa xon taon, kja'aí kja'aí kjoan, sén-jin sénle, jokjoan y'ai, jos'in tsen, choǝ xi kichjini.

Xi kjoan'ión tjínèǝ nga k'ǝǝ jngo xon taon, jení nga kàtabakó jotjín tjínni tsojmì kǝǝ taon xi kàmachjén.

¿Jménì xì tǐjìnèlè s'et'a yà xon tǎon xì k'ogile Chápe
Ndopèè k'ìngà k'ue k'uechí tsojmì xì kàbatse?

Chjí i ngayejee xi k'oa ya xon taon.

[illegible]

Tìndai i xon taon xi s'enda.

Chótsenjinlaj k'og t'èndajin.

Chótsenlaj ngayejee xi kjit'a ya xon taon:

- Jè **jótjìn** tjínni taon jñani kəo choəchji kàchjini.
- Jè xi **ndatjinni nga** tsò jñani kəo xkì kàchjini.
- Jè jñani tjit'a **kja'aínle tsojmì** xi kàbinda.
- Jè **kja'aínle kəo choə ntsja** xi kàbaténa tsojmì.
- Jè **'ndee kəo nixjin** nga kàs'enda xonle tsojmì xi kàbinda.
- Kəo jè jñani fa'ait'à xi **xi kitsjoana** jña tít'a kja'aínle xi tsakatse tsojmì kəo jotjín tsak'iéchjì.

Nda t'èjintokòin, k'ig tsà tsì ndajìn xon taon xokjii, ngo likui jìn k'ogile tsojmì xi je tsak'iéchjì jè Chápe Ndopèe, ngo to tsì jinni k'uendaya nd'iale k'ig tsà k'ogəon.

B'exkɪɑ̃ k'ɔɑ̃ kjiɑ̃ nɑ̃ kɑ̃ ɛ̃nɑ̃. ɛ̃n nɑ̃xɪnni chjɔtɑ̃ nɑ̃nguiny'ɑ̃n

Chótsenlɑ̃ séen k'ɔɑ̃ t'èxkɪɑ̃ ɛ̃n jtoá xi tjió
nɑ̃guiniȳ.

Xkɑ̃ tɪkjiɛ'ndó xée

Xkále tɪb'akjá tɪj

Tè tɪj

Te nɑ̃chjɑ̃

Chjíya ndiá xi kjio nɑ̃guiniȳ k'ɔɑ̃ t'èxkɪɑ̃ ɛ̃n xi nguìsɑ̃ jmà
s'ìn matsen.

Kàtab'èxkiəkaolii chjotə xi tsòyalii.

A tjíjínli nga...

Jè énná fanení, ño jkoyaa tjinle jos'in fane:

Jta xi nangui fane jngo yá'ndí (_)kji xi s'ejnangui jñani fane. Jame jo **DO** s'in fane.

Jta xi kijna kixi, lijme choə machjénle tonga fanení, to kijna kixi jtalə, jameé jo **RE** s'in fane.

Jta xi to choə ng'a íkji choa (`) xi machjénle, ya nìk'iéjnasòn jñani fane. Jame jo **MI** sìn fane.

Jta xi ng'a fane lkji choə (´) xi machjénle, ya s'ejnasòn jñani fane k'oa jame jo **SI** s'in no'yàlə.

T'èndajinlài ndə kjoəchjònangui xi tjió nanguinii.

Jótsò xi kàb'èxkiəi, ¿Jótjín jkoyaa jta tjinle énná k'oa jókjoan choə xi machjénle?

B'exkig̃ k'oḡ kjia nga kḡo énnḡ. Én ngxínnì chjotḡ nanguiny'án

T'èxkiḡi é́n xi tjió nanguiniḡ k'oḡ nda tasèññolḡi jos'in fane,
xi kjue kḡan, yḡ chjii nanguiniḡ jña b'akḡole.

nḡxḡ	xoa	jaò	n'ión
liji	so	jàn	ján
xká	xka	xkḡ	jḡmḡ
nḡnda	ninda	jḡn	jḡn
jè	je	jé	rx'oá

Én xi jḡ nangui maxhjénle

Én xi choḡ xi kijna kixi jḡ

Én xi tḡ choang'a jḡ

Én xi ng'a jḡ

Tijngoyàì én xi chale én tjòá xi tjió nanguinii. Tìchjáin xi tjiòya chogə xokjii.

tsjáḡ

bisótjen

lòxḡ

ntsja

tè

te

Tanjión tanjión _____ jè najcháḡ.

_____tsjen tjenb'anguile ndí nima
nga s'úík'ien.

Jè chingḡle tsining _____ mani.

Xi xti baténdá sanéjon _____.

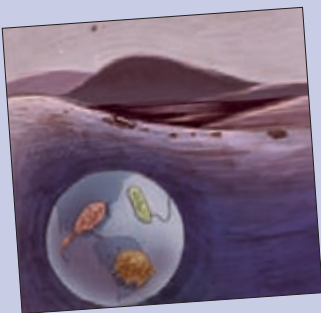
Jè _____ kjine nyotin.

Nga bitjo s'uíḡ 'ndeng _____ chjotə.

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'og t'èndai xá xi tjióo.

K'iganga s'g ja'atsen tíjtòn n'aits'úi i so'ndee

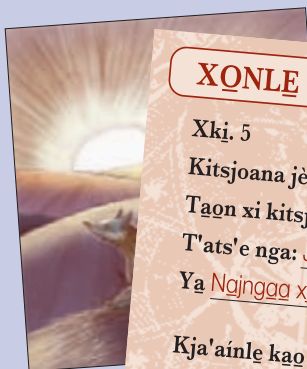

Sa'nda nixjin jcháa, nixjin kjoatse, k'iganga s'g kitjo tíjtòn n'aits'úi, to kijnanjòn jè so'ndee, tsin nixjiin, tsin nitjen, a li'ya xi machoyale jñanij kitjo k'og jè ninda kao niále kòjon tsakjaóngcha.

Jè ninda kitsò: – Ii kitjo i n'atsúi k'og kiskótsenmi.

Jè niále kòjon i kitsò: – Majàin, jis'in kitjo n'aitsúi k'og kiskótsenjen.

N'ion tse tsakatiò koya josa'nda kichòka nixjiin nga kitjo n'ats'úi k'og jñá kjáin tjin kjoaixini, toxi je koantsen n'aits'úi kisko-à xjao xjao l'ilè jè niále kòjon, ñaki chits'aoyaá xkon, n'ion kitsokòn k'og k'já ikitjotsò:

XONLE TAON

Xki. 5

Kitsjoana jè xé. Antonino García Martínez

Nda tjinni nga: \$ 2,400

Taon xi kitsjoa: Jaò jmi kao ño ciento bixo

T'ats'e nga: Jàn kan kao te kicha tsakatse

Ya Ngjngaa xi nchjanj Ni'yá, nànda kjoan 20 kindg kan nó 2010

Kja'ainle kao choa ntsja xi kjué taon: CWG

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jménì xi tsì mangósòn?

Tijngoi én xi tínìjèlì.

Jós'ì machjén:

Ngjmíxkóon

Xonle taon

Jñáni machjén:

Ngjmíxkóon

Xonle taon

Xá jàn

Xá xi s'echoa

Jè nchjáxti kəo chjəta jchíngaa:

- Sikinchja xon xi tjeŋguini nga kje b'éxkiə k'oa toyaá jko skótsenle nga k'ueyangjmí jme xi títsò.
- K'ueyaxkon jña tjió xi n'íon chjile jngo xon xi ts'e kjoas'eyangjmí.
- Skót'ayà jos'in s'exkiə nga n'íon. Sichjén én tsjoa kəo én baə.
- Skuexkon anni nga s'endani jngo xon.
- K'okjuitsə jos'in sinyách'in én xi s'et'a jngo xon.
- K'uenda xon xi jàn kits'aoyà.
- K'uendayanda xon, sichjén jko xon, choəchji ngósòn kəo jos'in sinyách'in éen.
- Skót'ayàjin jos'in machjén én kja'áin.
- K'uet'axkon jos'in satióna xon xi s'enda (ngaya xi b'a).
- K'uejintokón jme xá tís'endani xon xi tísíxákəo.

Chótsenlaj sén xi tijnə nanguini.

Chótsenlài kuétsòni i,
b'éyanajmí joma nga bitjo
s'uik'ien jña xìn 'ndee.

Jaonná, sa jeé
tsak'iekkia xon xokji,
k'ogná tē nroát'a jos'in
ch'əsjeé ñá s'uik'ien xi
ngósòn i tsqán.

Chobayaño kjoachjónangui xi tjióo:

¿Jméni xi ti'yai ya sén xi kàchòtsenlaj?

¿Jósi, jmé xi tjiófaòyani tsàk'og chjotə xokjoan?

¿Jmé ts'e kjoə xi tjiófaòyani tsàk'og?

¿Jós'in Koganchjéná tsàk'og jngo kjoas'eyanajmí?

T'èxkiq̃i jkō xon xi tǐjna nanguiniǐ.

S'uík'ien

K'ìanga bitjo s'uík'ien kjoatsjoá tǐjn, kjoany'án tǐjn, jè ngats'i xìnguiá xi t'axìnt'a tjiósíjchá yaolē, tǐnnguini fa'aikoya nga je maxianlē s'uílē ndí nìmq̃ k'oq̃ tsjoá síchonda joni tsà ndí tsjólē. Jè xìnguiá xi ǐ 'ndená tjióma síjchá yaolē, k'óatē síkjájonlē yaolē, tsjoá tǐnnguini batió xábasen ndiá kao xábasen sòon nr'óá.

Nga xkinóo, nànda to k'ìq̃ ch'à sak'oq̃ chan kíin manjiònt'aile ndí nìmq̃, k'ìanga kjoan kan ñato sá otubre. Nga k'ìq̃ tokjoan sasénjnaále yámìq̃ tsjele ndí nìmq̃, yánaxo xi yánaxó ndsitin nìkq̃, xókjao man'iónjon, lòq̃, nq̃chjā tsjen tǐnb'angui, satiósòn xikjoan ximaq̃ yā yámìq̃ joni tsojmì machine, to, ch'úin, n'ójtsee, ndá tokixon, njìon yao, nyáa.

Ñato nixjiin s'ejna
s'úik'ien, jàn nixjiin tì
l'ii yə sòn tsjóle k'ien.

K'íanga sinyá nixjinle
ndí nima a likui ma
chobàti, likui ma
maxá, kjoany'án
tjín nga kui nixjiin,
kjoandaá tjín, tjío
bijnò tjíonchjá
ngats'i chjotə nga
sítsjoakəo s'uile ndí xijcháná xi je kichaxkoán i so'ndee.

Lì nìchajin jìn xkósòn xokjii, naskánatjín, n'ión tse kjoanda tjenkəo,
machikont'aiñá ngats'ia nga kui nixjiin.

Yə chjuéyani jos'in kàb'èxkiqì kja'aín xi y'a jkə xon, ɿjmé xi
tínchjayani tsàk'əə xon xokjii?

K'əəsi, ɿjótsò én xi b'éyanajmí nga jngó jngó ngayaa?

B'exkig k'og kjia nga kao énga. Én ngáinnì chjotg nanguiny'án

**T'éxkiqí én xi tjióo k'og tjandiánguilai jñanile
xi bakinle nga jngó jngó kjoa.**

Xja'aòn nixjiin tjeṅngui nga s'uík'ien, ngats'i ngáinandáa b'éjna xábasen ya:

a) Yandja

b) Nr'oák'ien

ch) Yand'ia

K'ianga je fits'ia s'uík'ien ngats'i chjotg batió ya nd'iale:

a) Yánaxó
ndsitiin

b) Chjotsín tii

ch) Nandáa

K'ianga s'uík'ien ya sòn nr'oák'ien man'ión:

a) Xókjag

b) Tóxjo'óo

ch) Chjotsín tii

Nga s'uík'ien, tè, sítsjoa, se:

a) Tóxjo'óo

b) Yánchjiin

ch) Nchjác'ín

Nga toje fikjiet'a nixjinle ndí nima, ya sòn nr'oákien jaò nixjin:

a) Tì l'ii

b) Chà

ch) Bichi

**T'èxkiq̄i xon xi t̄jnaq̄, xi kjue kōan k'iq̄ t'èndajin
kjoq̄chjònanguì xi t̄jió nanguinìi.**

A 'yani nga...

Jngo kjoq̄s'engjmīi tō chosá fì, b'éyangjmīi jngo kjoq̄ tsà jmenī xima ì jin
kjoq̄bijnachonlē chjota xinguiá.

Jngo kjoq̄s'eyangjmīi maá k'oḡbixón nga tō nókjoq̄, tōnga k'oḡatē ma chjit'à
jngo xon, maá s'eyangjmīi jngo én tsjoa, jngo kjoq̄ xima, tojmenī xi tsò, tō
jmenī xife xima ya jinlē jngo naxinandáa.

Jngo kjoq̄s'eyangjmīi t̄jínlē jos'in̄ fits'iani, xi k'oḡtsò jñanī kq̄ k'iani
k'oḡma kjoq̄ xi s'engjmīi, xi je maq̄, k'iq̄ sakó chjota xi ts'ē kjoq̄. K'iq̄ sakó
jos'in̄ fì kjoq̄ jo sa'nda jos'in̄ fet'ani.

Jè kjoq̄s'eyangjmīi kuíxá s'endani nga nìk'iējnatjaò jngo kjoq̄ xi tsìma chajin
ánni nga nìkatoyanilē ngats'ī xtīj, chjota xi s'ā t̄jiófa'ato. Kjoq̄s'eyangjmīi
joni jngo s'úi, xkósòn kq̄ ngayejeē jos'in̄ y'ani nga jngó jngó j̄t̄īn chjota;
ánni ngatsī k'ia fet'ani xi ndat̄jín xi batiónt̄jè naxinandáa. K'oḡatē machjén
nga tsjoá jme kjoq̄xkón xi t̄jínlē nga jngó jngó kjoq̄ xima xife ì so'ndeē.

Jè kjoq̄s'eyangjmīi k'oḡatē kui s'et'axonni nga ma sakólē xi kja'aí 'ndeē, xi
kja'aí chjota, jmenī kjoq̄tjaòcha xi t̄jín nga xkī naxinandáa.

Jótsò xi kàb'èxkiq̄i, ¿Jmenī xi kjoq̄s'eyangjmīi 'mì?

B'exkig k'og kja nga kao énga. Én ngxínni chjotg nanguiny'án

¿Jós'in machjén jngo kjoas'eyanajmí?

¿A sajeé b'éxkiq kjoas'eyanajmí? ¿K'íani k'og jñani sa tsak'ièxkiq.

T'èxkiq xon xi tjió nanguini k'og t'èchoq xi kjoas'eyanajmí.

*Jè ndí ti xi cho ko'nda
kao ndí tìndsòle*

Jngok'à ikoant'ain
ngas'a 'ndí kji'a,
k'iganga ko'ndaa tìndso
ya jngo nindo jña kijna
jbájbá ngxi, nga k'ig,
tsjoá jonda tjiómakjièn
ndí tìndsong tsàkai. Sa
ngotjòtse je tjiómajièn,
to iikoan tsakasènkón
jngo tìndso, kisikjaneya
nitjon, ikisitsò: —tjooon,
tjooon, to tsakasènkón,
to tsakasènjnda, k'ig
sasa ja'akòtsenle.

Jè xag kao niseen

Ñandia, tìjna jngo xag ya ngui jñájchá ján
xi n'ión ch'aokjoan, k'oate ya tìjna jngo ndí
niseen xko xi lì tomaq kji tsjoale sískákao
ngats'i cho.

Najmíjchále ngxinandá Ni'yá

Jè chjotg xi ja'ai katiò títjòn i ngxinandá
xokji yá kinroani ya Ni'yá, nga kui
nixjiin, jña kjoa'aíni tsà jngo nd'ia, nangui
jñájchání so'nde xokji.

T'èxkiq̄i nd'aḡi jngo xi n'ión, tichjàin éen tsjoa kəḡ éen baḡ.

- K'ḡanga bitjo s'uík'ien, kjoətsjoaá tjin, kjoəny'án tjin.
- Ngats'i xinguiá xi ḡ tjiósíjchá yaole ḡ naxinandáná, tjenguiíni sítsjeyà ndiá, sìtsjesòn nr'oák'ien.
- To xije manjiònt'aile ndí nima, tokjoan sín'ión chjotə, b'énda yánaxó ndsitiin, yánaxo, xókjəḡ kəḡ naxó nanchin sín'iónjon.
- Jè s'uík'ien ñato nixjiin s'ejna k'oḡ jàn nixjiin tilè l'íi ndí nima ya sòn nr'oá ján.
- K'ḡanga sinyá nixjinle ndí nima likuima k'ḡa chobàti, likuima k'ḡa bixkàn, likuima maxá, kjoəny'ání, kjoəndaá xi tjin nga kui nixjiin, kuí batiókəḡ, kuí básjai ngats'i chjotə.

Nda t'èjintokòin nga...

K'ḡanga nga nda no'yàlè nga s'exkiq̄i jngo xon k'oḡ jos'in nga matsjokie chjotə xi nr'ué, tjinèlè nga k'oḡkjoàn s'in ninkinchja jòs'in tsak'íenda xi kiski xon, joni nga b'èxkiq̄i xi tsjoa kəḡ xi ba tsò.

K'ḡanga b'èxkiq̄i xi n'ión, ndakjoán kuinókjoḡlaj éen tanga k'oḡtè tjinèlè sijkáyakoḡi jtali jñani b'akaḡlè xi kui. Xi tsònile éen, sijkájñá 'nyò ngotjòlaj jña jchaj choḡ xi ḡkji (,) kui xi “kòmḡ” 'mì, k'oḡtè nguìsə tse sijkáyai jña jchaj choḡ choḡ xi ḡkji (.) kui xi “choḡkótó” 'mì. K'ḡa tsà k'oḡs'in k'uéxkiq̄i, tsjoá ñaki nda koḡnjinlè xi kuinr'uélii.

K'ḡanga b'èxkiq̄i xi n'ión tsjoá títjòn chòt'ayài jos'in nga nda s'exkiq̄i, nga bisénjnəkjáyakəḡ, nga ninkinchja jos'in tjinèlè.

**Chjuéjin jngoi ya xon s'exkial̃i xi i'mìi “K'iang̃a ji xi k'in”
k'og̃ chót'ayàì jos'in s'exkĩa. Xi kjuẽ kog̃n, tasènnajmíkog̃i
xi tsòyal̃i koa xi ñatjen chòt'ayàì t'ats'e kjog̃ xi tjió
nanguinĩ.**

- ¿A jeé kjima choal̃i tís'exkĩa, jósì k'og̃ ánnì tsàk'og̃?
- ¿Jméni xi ñ'ai mal̃i nga b'èxkial̃i xi n'íon, k'og̃asi, tìnòkjog̃i k'og̃
chobayaño jòkoanni nga kog̃nlĩ s'exkĩa?
- Tìnó'yai k'og̃ jch'a-énl̃i kjog̃b'aitsjen xi tsjoàl̃i xìngui kao chjot̃a xi
tsòyal̃i jos'in nga xátíya kog̃nlĩ s'exkĩa.

**Tjasjai ya xon chòt'ayàl̃i jè xon te xi ts'e xon chan xi
síchjén chjot̃a jchíngaña nga b'échoq̃ kao nga b'éxki
nìxjiin, k'og̃ t'èndajin xá xi tjióq̃.**

Chótsenl̃al̃i ¿Jmé nó xi y'a xon xokjĩ?: _____

¿Jótjín sáa k'og̃ jótjín chan y'a xon xi b'échoq̃ni nìxjiin jè chjot̃a
jchíngaña?

T'èxkial̃i jè én xi kjit'a ya xjog̃yáts'in jè xon te jña fa'ait'à xon
chan xi síchjén chjot̃a jchíngaña nga b'éxki nìxjiin:

¿Jótjín chan tjinle xon chan xi síchjén chjot̃a jchíngaña?

¿Jókjoan chan xi bakó joma jno nga s'entjé jo sa'nda nga majchá?

¿Jñánile chan xi tsì ya fa'atojin joma nga s'entjé, nga majchá ngjmée?

Tìchjain xon choale nìxjin k'oa 'tèndai xá xi tjióo.

Jè jos'in fa'i xon chanle chjota jchínganá, ¿Jmé nìxjin k'oa jmé chan xi tiyoá nd'qi?

Tjasjaijin ya xon chanle chjota jchínganá jè nìxjin xi tìchjònanguilì nanguinij:

30 sá abril nó 2010	27 sá octubre nó 2010
10 sá mayo nó 2010	20 sá noviembre nó 2010

B'exkiq̄ k'oq̄ kjia nga kq̄ énnq̄. Én nq̄xínnì chjotq̄ nanguiny'án

T'èt'axoín ya xonle chjotq̄
jchínganá jè nìxjin xi n'íón machjén
ya nq̄xinandálij.

Chjít'ai ya xonli jè nìxjin xi kàb'èt'ai ya xonle chjotq̄ jchínganá.

Xáa	Nixjin xi s'et'a (chan, nixjin kq̄ xomàng)

Chobàyaño nga n'íón machjén nga kàtas'enoq̄ xon chanle chjotq̄
jchínganá xi b'échoq̄ni kq̄ nga b'éxkìni nìxjìin.

Chótsenlaj k'og chobàyaño sən xi tjió nanguinij.

Jè chjinexki xi sísinle naxinandáa tjiób'èt'axon joma jofená k'iganga ch'in kixindá xi nyajin yaoná kəo jos'ían k'iganga ngatsi k'ogkàtamaá k'og jngo xon ndo xi jàn kits'aoyà tjiókji, jexó sik'atjibísònle ngats'i naxinandáa.

Jé én xi tīb'atjibísòn kuiní nga kàtab'éxkiə naxinandáa jómale ndí chjotə xi ch'in kixindá b'aokaəle.

jJótəndani nga tə sa xon tib'èt'aá, nga tsjoá kəon kəəikəo ya 'ndiale k'og kjoa-jintokòn jè xtile ánni ngatsi ch'in xinguindá k'ogkəonile!

lChjué jngoi, jch'əi nd'ialij k'og takòlaj ngats'i xinguij.

- ¿Jmé xi tjiósík'abí jè chjinexkij?
- ¿Jmé xá tjiókjini xon xi tjiób'énda?
- ¿Jmésa kjoənij jñani kəon kəonchjén jè xon xi jàn kits'aoyàa?

Chótsenlaj̱ k'og̱ t'èxkij̱ jè xon xi tjió nanguini̱ xi chjinexki tsak'iéṉda.

SALUD

SERVICIOS DE SALUD DE GUYANA

¿A tsí 'yai tsà ch'in
kixìndá male xtili?

¿A 'yanii jme xi ch'in
kixìndá 'mì?

¿A 'yanii joma k'ìanga
ch'in kixìndá maná?

¿A sa koánli ji, axo a
tsì 'ya xingui xi sa je
koanle ch'in kixìndá?

¿A 'yanii jonikao
k'ìanga tsì ch'in kixìndá
kàtamaná?

Jè ch'in kixìndá jení
nga xingui tsje tsje
nandále kao naxale
yaoná. Xinguií
nandále yaona joni
k'ìanga ndoá n'íon
kuijnajián jñani n'íon
sjuèya, nga n'íon
nitjondá yaoná,
ngatsì 'yoá nandá tsà
mafatiná k'og̱ chaán
xinguindá tsà tsì s'uiá
nandáa.

Ima nga ch'in
kixìndá maná, xí'a
ndso'baá, mafatiná
k'og̱: mats'íná, ma
indaá, manjionná
k'oa matsinná
ngan'íon.

K'ìg̱ ngatsì ch'in kixìndá
mená koanná, tjinèle
s'uiá nandá xi choa ngxa
tjinle joni tsà ndá tosaán,
inatjín ngxa s'ejin, tsà
mai je, inatjín xkile
ndásan s'ejin. Jè ch'in
xo'mii, a likui nda
fíkao nandá xi xi, joni
ndáxi, to nandáni
xi ndale. Tjinèle s'uiá
nandá k'ìanga mafatiná,
tsà nandá s'ijé yaoná kui
xi tsònile nga kui bakinle.

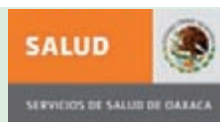
Tikuinda yaoli, tikuindai
xingui, tse nandá t'ui
nga channdoá k'og̱ tsà
tsen mali nga xindái,
kjit'ananguii t'in jña tjió
nd'ia chjinexki xi sísinlii.

T'èyaxkoin ngaya xi y'a xon k'əə tijngoyàì.

	<i>T'èt'ai i xi tínjélii</i>
Jmé én xi y'a xon.	<hr/> <hr/> <hr/>
Jménì xi ch'in kixìndá 'mì.	<hr/> <hr/> <hr/>
Jómani 'yai k'ia tsà kixìndái.	<hr/> <hr/> <hr/>
Jós'in sikuìndəi yaoli k'ìanga tsen kjimalii nga tíxinguìndái.	<hr/> <hr/> <hr/>

T' èxkiq̄i k'og t'èyatji jme xi tìnjélì nanguiniì.

a

¿A tsí 'yai tsà ch'in
kixìndá male xtilì

¿A 'yaníi jme xi ch'in
kixìndá 'mì?

¿A 'yaníi joma k'ìanga
ch'in kixìnda maná?

¿A sa koánli ji, axo a
tsì 'ya xìngui xi sa je
koanle ch'in kixìndá?

¿A 'yaníi jonikao
k'ìanga tsì ch'in kixìndá
kàtamaná?

b

Jè ch'in kixìndá jení
nga xìngui tsje tsje
nandále kao naxale
yaoná. Xìnguií
nandále yaona joni
k'ìanga ndoá n'íon
kuijnajián jñani n'íon
sjuèya, nga n'íon
nìtjondá yaoná,
ngatsì 'yoá nandá tsà
mafatiná k'og chaán
xìnguindá tsà tsì s'uiá
nandáa.

Ima nga ch'in
kixìndá maná, xí'a
ndso'baá, mafatiná
k'og: mats'iná, ma
indaá, manjionná
k'oa matsinná
ngan'íon.

K'ig ngatsì ch'in kixìndá
mená koanná, tjinèle
s'uiá nandá xi choa naxa
tjinle joni tsà ndá tosàan,
inatjín naxa s'ejin, tsà
mai je, inatjín xkile
ndásan s'ejin. Jè ch'in
xo'mii, a likui nda
fíkao nandá xi xi, joni
ndáxi, to nandáni
xi ndale. Tjinèle s'uiá
nandá k'ìanga mafatiná,
tsà nandá s'ijé yaoná kui
xi tsònilè nga kui bakinle.

Tikuinda yaoli, tikuindai
xìngui, tse nandá t'ui
nga channdoá k'og tsà
tsen mali nga xindái,
kjit'ananguii t'in jña tjió
nd'ia chjìnexki xi sísinlii.

Ngaya xi b'a xon xi ján kits'aoyà:

- a) Xjəyáts'in
- b) Yaojele
- ch) Jton yáts'in

Nda t'èjintokòin nga...

Jè xi **xon xi ján kits'aoyà** 'mì, jngoó xon xi nìk'aoyà, jàn yaa nìk'aoyà, ngósòn ngóchoə nìkjoan k'əə máa ya s'et'a tojme énni xima b'atjibísòn. Ya xon xi ján kits'aoyà maá satiót'à séen kəə én xi mená nga s'et'a, ngajaò nkjaín xon xi k'əə's'in machjén.

K'ìanga s'enda jngo xon xi ján kits'aoyà, tjínèlɛ s'eyaxki kjoə xi itsò:

Jokji ndo fi: Tə kui kjoán s'et'a én xi kixi tinchjə, jè én xi n'íon chjile.

Kjoə xi tsòya: Tjínèlɛ k'əəkjuiɬso jmé xi tsòya axo jmé xi bakó, jótjinni kjoə, joma jofe k'əə jñáni kəən chjónangui k'ìlànì tsà kjimachjén, tə nguissá nda nga b'a sén xi síchjén jè nd'ia xi b'asje xon.

Sak'əá kjiennɬiá nga nìkatiót'à sén xi ngskángkjoan jè xon:

- Sén xi bakó jme kjoə xi tinchjəyani xon.
- Maá ngskás'in nìk'iyà.
- Tɛ 'mbá kjoànni nìkjoan choəchji xi s'endani xon ánni nga ma sasa s'exkìgni.

Jngo xon xi jàn kits'aoyà t'èndai, is'in tikoai.

Ji, jè jtínli jtínle jngo ntje, jngo xojmáa, jngo tonchjào, jngo jamə, maáli nókjəə jngo én jchíngaa, 'yaxkonníi kjoachjinele, xkósònle kəə kjoamakjainle chjotə jchíngali k'oə nd'ai, machjénní nga sɪk'atjibísòin, nga kəəkui nditsián ján ngayejee kjoanda, kjoanyiná xi tjin jngotjitsəə i naxinandána, k'iana kəən sɪkatjibísòin éen, kəən k'uénda jngoi joni tsà jngo xon xi jàn kits'aoyà ánni nga skuəni chjotə xi xìn ts'e jmeni xi tjin, jmeni xi chon i 'ndeli.

1. ¿Jós'iaín nga sɪk'atjibísòin éen?
2. ¿Jós'in ma fichəá yə naxinandáli?
3. ¿Jósikoai nga sɪk'atjibísòin jè kjoanda, kjoanyiná xi tjin i naxinandána?
4. Jè chjotə xi mandosinle nga skuəxkon naxinandáli, ¿'Yáni xi kəən skónanguile tsà jmeni én xi mele skuə sa?

Jngo xon xi jàn kits'aoyà t'èndai.

Chótsenjinlaj k'og t'éndajin xon.

- A ndaá no'yàle én xi kjit'a, a ndaá tsjoá kixi, a ndaá sík'axki jmenì xi tìbakó.
- A fa'ait'à kja'aínle 'ndee, kjoa xi bakó, annì nga kui kjog bakóni, jochon, joma jofe jmenì kag jñanì bakó.
- A ndaá kànìkuìndaj jè sén xi kàfat'ai, a mangósòn jme én xi nyat'a xon.
- Chótsenlaj tsà k'ogs'in kachji nga jngó jngó éen jos'in tjinèl.

T'èxkiqì xon xi tíjna nanguinií k'og tìkja'aitsjenjin
jme xi títsò.

Jaon ndítá, jè n'aìlì k'uendakagona
yánaxó ndsitinle ndí nìma, to
xikjoan xima tsjéntjenb'anguile,
joni lòxa, nachja, naxó kogann'ión,
ndáxinjia, nìoxtila, l'í chjotsjín
satiósònle ya yámixa tsjele ndí nìma.

jilài na'ijchá, a tsì
jená nroá maxianle
s'úik'ien.

Chjii nanguinií én xi n'ión tsak'iyà, k'ogte chjii jmesani xi
machén nga bitjo s'uík'ien.

Én basénkja'aín

Ngayejee én xi kàchji t'ainnii, kja'aínní.

Jè én xi basénkja'aín k'íá machjén nga nìk'axkí, nga nòkjoǎ kja'aínle tojmeni xi mená sǐk'axkiá, joni ngayejee tsojmìi, xi matsen kǎo xi tsì matsen, joni kja'aínle 'ndee, kja'aínle chjotǎ kǎo ts'e cho, to jotjín jkoyaa jmeni xi tjín, xi 'yaxkoán i so'ndee.

Jaò jkoya nìkatiójtín kja'aín xi tjín:

Kja'aínle tsojmìi. Kui xi sǐk'axkí ngayejee cho, xkǎ, yáa, tsojmìi, to jotjín jkoyaa tjín: joni én xi ìtsò, ndájínchjín, jtóo, kǐchǎ bijnasòn, mìyo. K'ǎo tseén matsen, nga to choachji xi sénjin sén'aá machjénle nga chji kja'aínle.

Kja'aínle 'ndee kǎo ts'e chjotǎ. Kuíní xi sǐk'axkí kja'aínle chjotǎ, ts'e 'ndee, nǎxínandáa k'ǎo choachji xi ngósòn kjoan machjénle ngatsjài xi fits'iani. Is'ín chji joni: Chájbà, Chápe, Nróye, Juquila, Nǎjngaa, Yángá.

Nga kjue k'uéxkiǎi xon xi tjina t'ainnii, t'èndajin kjoachjònangui xi tjióo.

¿Jñánile én xi tjió nanguinii xi kja'aínle tsojmìi? Tjandiánguilǎi xi kui.

Ndáaxó

Naxintsje

nd'ia

nǎjmée

ja

Ni'yá

nisee

niǒxtìla

Ndájin'ndee

B'exkìg k'og kja nga kag énga. Én ngánnì chjotg nanguiny'án

¿Jñánile én xi tjió nanguinii xi kja'aínle 'nde kag xi ts'e chjotg?
Tjandiánguilg xi kui.

Naxintsje	tòndsìn	Chántsjoóo
nóo	Chárgo	Ndánindo
rxog	Xolòkg	tíí

¿Jménì xi basén kja'aín m'ì?

**Chjuéjin ya Xon s'exkìglì jè xi “¿Jñánì jè'e ñá?” 'mì k'og
aòn én basénkja'aín xi ts'e tsojmì kag xi ts'e chjotg kag
'ndeén tjasjaijin. T'èt'ai nanguinii**

<i>Kja'aínle chjotg kag 'ndee</i>	<i>Kja'aínle tsojmì</i>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'og t'èndai xá xi tjióo.

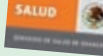
S'uik'ien

K'iganga bitjo s'uik'ien kjoatsjoá tjin, kjoany'án tjin, jè ngats'i xinguiá xi t'axint'a tjiósichá yaole, tjennguini fa'aikoya nga je maxianle s'uile ndí nimg k'og tsjoá sichonda joni tsá ndí tsjóle. Jè xinguiá xi j'nderá tjióma síjchá yaole, k'ogáte síkójonle yaole, tsjoá tjennguini batió xábasen ndí kgo xábasen sòon nr'óá.

Nga xkinóo, nànda to k'ig ch'à sak'og chən kīn manjiont'aile ndí nimg, k'iganga kjoan kan ñato sá otubre. Nga k'ig tokjoan sasénjnaále yámixg tsjele ndí nimg, yángxo xi yánaxó ndsitin nikgo, xókjag man'ionjon, lòxg, ngachja tsjen tjenb'angui, satiósòn xikjoan ximag ya yámixg joni tsojmi machine, to, ch'uin, n'ótsée, ndá tokixon, njìon yao, nyáa.

¿A tsí 'yai tsà ch'in kixindá male xtilj?

¿A 'yanii jme xi ch'in kixindá 'mi?

¿A 'yanii joma k'iganga ch'in kixindá maná?

¿A sa kóanli ji, axo a tsí 'ya xingui xi sa je koanle ch'in kixindá?

¿A 'yanii jonikgo k'iganga tsí ch'in kixindá kátamaná?

Jè ch'in kixindá jení nga xingui tsje tsje nandále kgo naxale yaoná. Xingui nandále yaona joni k'iganga ndoa n'ion kujijnaján jnaní n'ion sjuèya, nga n'ion nitjondá yaoná, ngatsi 'yoá nandá tsá mafatiná k'og chaán xinguidá tsá tsí s'ujá nandáa.

Ima nga ch'in kixindá maná, xi'a ndso'baá, mafatiná k'og: mats'iná, ma indá, manjionná k'oa matsinná ngan'ion.

K'ig ngatsi ch'in kixindá mená koanná, tjinéle s'ujá nandá xi choa naxg tjinle joni tsá ndá tosàan, ingtjin naxg s'ejin, tsá mai je, ingtjin xkile ndásan s'ejin. Jè ch'in xo'mii, a likui nda fikgo nandá xi xi, joni ndáxi, to nandáni xi ndale. Tjinéle s'ujá nandá k'iganga mafatiná, tsá nandá síje yaoná kúí xi tsònilé nga kui bakinle.

Tjkuinda yaoli, tikuindai xingui, tse nandá t'uj nga chandoá k'og tsá tsen mali nga xindái, kjit'anangui t'in jña tjió nd'ia chjinexki xi sísinií.

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jménì xi tsì mangósòn?

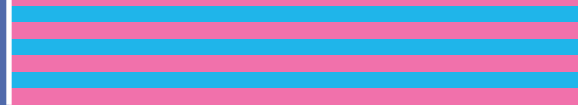

B'exkig̃ k'oḡ kjia nga kḡḡ énnḡ. Én ngxínnì chjḡḡ nanguiny'án

Tijngoi én xi tínìjèlì.

Jós'ì machjén:	
<i>Kjḡḡs'eyangjmíí</i>	<i>Xḡḡ xi jàn kits'aoyà</i>
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Jñáni machjén:	
<i>Kjḡḡs'eyangjmíí</i>	<i>Xḡḡ xi jàn kits'aoyà</i>
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Jè xá xī tjió nanguinii yáá koakòlì jñatjén kjimalì j jngoyà xòkjì.

Chjuéjin jngoi xī b'akaolè k'oa jngo X t'èchoani xī kui.

¿Jñánile xá xī nguìsa ñ'ain koanlì j jngoyà xòkjì?

- () Nga tjennguini k'oa**b**ixón jme xī títso jngo xon s'exkì.
- () Nga s'endajin xī chjònanguì nga je s'exkì.
- () Nga s'enda ka**o** nga s'endajin xī chjì.
- () Nga s'exkì xon k'oa nga nìkitjosòn jos'in b'énè.
- () Jè kjoachjìne xī ts'e énná.
- () Nga s'endajin xáa nga je s'exkì jngo xon.

Chjì jme xī koanlì j jngoyà xòkjì.

T'èt'ai j jmenì xī melì nga tjuét'ale xon xòkjì.

Chótsenlaj jmé xon xi tjióo. T'èt'ai kja'aínle, a xon najmíxkón ní, a xon najmítsjoa ní, axo xon kjoas'eyanajmí ní.

Incendio de 1937

! jokji ngxinandá xi nchjani
 Nguijbi jo sa'nda nangui
 Tx'á, ñaki jñájchá tjain xó
 tsangajtsa ngayejee so'nde
 xokjii, tonga nó ño yobá kəo
 xja'aòn jngo kan kəo xja'aòn
 jaò, tseé kjoəxkón kisoko, kitìngui
 so'nde xokjii, jesòn yáa kəo
 ngats'i ndí cho jñáa...

El pájaro de cuatrocientas voces

!xó koan jngok'à, jngo xó ndí
 cho xi mele kəanle sé tsàkai
 k'əə nga kəanle, kinr'ue xó
 chájcháa, nga kichòn'r'uè !xó
 kitsòle: —Atsì s'!əin kjoənda
 k'uínyanáí, meéna kəanna se
 tsàkai...

Tijngoyai ngaya xi tjió nanguinii jmeni xi tinijélii.

<i>Najmítsjoa</i>	<i>Najmíjcháa</i>	<i>Kjoas'eyanajmíi</i>
Jè najmítsjoa kuiní xi:	Jè najmíjcháa kuiní xi:	Jè kjoas'eyanajmíi kuiní xi:
Jè najmítsjoa machjén nga:	Jè najmíjcháa machjén nga:	Jè kjoas'eyanajmíi machjén nga:

T'èxkiq̃i xon, tikatióyàtji jè én xi t̃jínèl̃e choq̃ ngósòn machjénl̃e nga fits'iani, xi kjue koan, t'èndajin kjoq̃ xi tíchjònanguil̃i.

K'ìanga kitjo s'uí tjan ñixjin nó xi ja'atoo ya nax̃inandá ni'yá, naskákjis'in chjota chj̃inexjao tsak'iéjtín xinkjín, ja'ai xi jnyì kinroani, xi ndáqxó ja'aini k̃ao xi nindo yátotà ts'e.

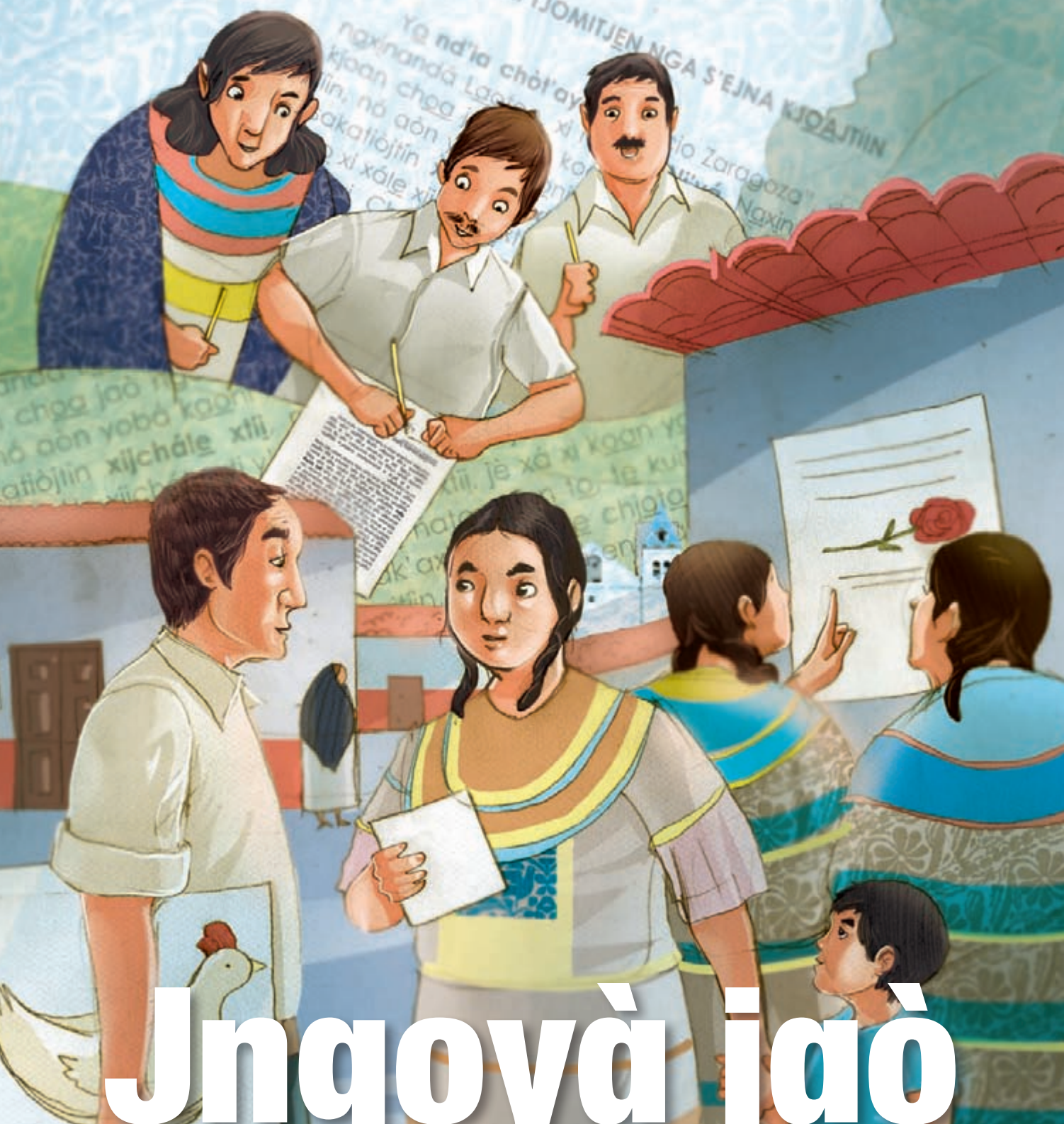
Nga t̃jiósíkjane chj̃inexjao xokjoan kitè chálíóo k̃ao naskaáa.

T'èxkiq̃i énñdo xi t̃jió nanguiñi. Xi kjue koan, yá tjanguil̃ai én kja'aín xi ts'e tsojm̃i k̃ao cho k'oa t̃ji k̃ji xi t̃ikatióyai xi én kja'aínl̃e 'ndee k̃ao ts'e chjota.

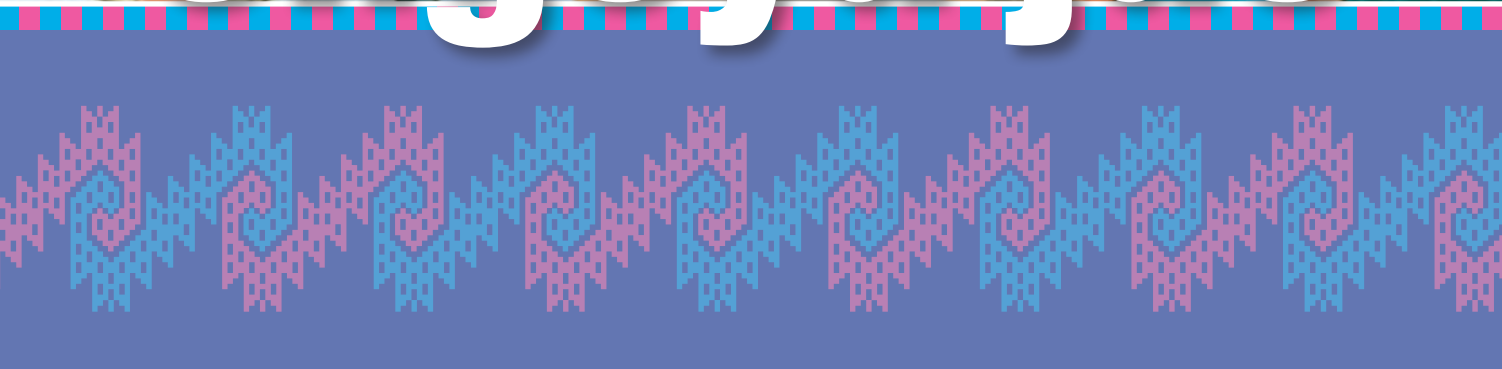
- Nda bichi niōxt̃il̃ale ndí ñima.
- Kitè Chálíóo k̃ao Naskaáa.
- Skoanxi t̃ikjineché ngá tsòtil̃i ma.
- Ỹa Ndáxjao, Nax̃itsé k̃ao Kachan n'ión nangui sjuèya.
- Chátóó Jróye kisíxá k'oa jté xó koatsena nga kjoa'aí.

T'èxkiǵi éǵ xi tǵiǵ nanguiniǵ k'ǵǵ: t'èxjoàndailǵi xi nangui kǵǵ
xi choang'a fane k'ǵǵ yá tǵanàǵi xi kǵiǵ kǵǵ xi ng'a fane.

xó	txo	nǵndáa	nànda
nǵndaǵ	nandáa	xáa	xaǵ
xǵ	aǵn	aon	ján
jàn	jǵn	nǵtsée	nǵtseǵ
rxoa	rxǵǵ	séen	sen
sǵn	yáa	yǵ	ya
jaǵ	jao	jǵí	jǵi
lǵiǵ	jǵtileǵ	xjáa	xjaǵǵ

Jngoyà jaò

Xá xi s'echoa jngoyà

Jè nchjáx̣ṭij̣ ḳạo cḥj̣ọṭa jchíngaa:

- Tsjoá ẹ́ṇḷe xi ḳạo t'ax̣ọn jotsò xi majiṇḷe nga kòtsenjiṇḷe jngo x̣ọn.
- K'ueyaxkon ẹ́ṇ xi y'a nga jngó jngó jkoyaa x̣ọn s'exḳịa.
- K'uexḳịa xi n'ióṇ jñani fa'ait'à xi n'ióṇ cḥj̣ịḷe jngo x̣ọn.
- K'ueyaxkon jos'ìṇ ṭj̣ión'ióṇ ẹ́en ḳạo jme xá s'endani jngo x̣ọn.
- K'ị́ạnga k'uenda jngo x̣ọn sichjén: jngo ḳj̣ọab'aitsjen jos'ìṇ ḳọạiḳạo ḳj̣ọa, skí k'ọ̄a k'uendayanda jocho nga nda s'ẹ xi skí.
- Skị́nda, k'ọ̄a k'uendayanda jocho nga s'ẹḷe sẹ́en jmeṇi xi k'uenda.
- Jàṇ jkoyaa chọa xi ṭj̣íṇḷe ẹ́nná skuẹ, jè ẹ́ṇ xi ts'ẹ cḥj̣ọṭa nangui ny'áan.

Xá jngo

Xá xi s'echoa

Jè nchjáaxtií káo chjota jchíngaa tjinèlè
koanlè:

- Sikinchja xi tjennguini xon nìkasén éen k'oa to skuéjin k'a én xi skótsenlè.
- K'uexkia k'oa k'ueyaxkon jos'in nya ngayalè káo én xi machjénlè jngo xon nìkasén éen.
- K'uexkia xi n'íon: sichjén én xi jo findo finanga káo xi ñaki to k'oamaná jotsò.
- K'uejnanda ngaya káo yá'ma xi machjénlè xon xi k'uenda.
- K'uenda jngo xon nìk'ato éen.
- K'uendajinnda xon xi skí, skótsenjinlè joni: choachji xi ngósòn, kja'aín xi b'a jko xon, jta xi sík'atji éen, xi nangui, xi basen, xi choang'a káo xi ng'a fane.
- Skót'ayàjin jos'in machjén én nchjakja'aín xi tjin xi kitsoan'iónkjao.
- K'ueyaxkon jos'in y'a yaolè jngo xon (yá'malè káo jme xi tjinlè).
- K'uejintokòn jme xá s'endani xon xi tísíxákao.

Chótsenlaj sən xi tjió nanguini.

¿Jmé xi tib'èxkiq̄i?

Jngo xon nìkasèn éen xi
kàfa'aina xi ts'e jngo
kjoajtíin xi s'ejna xó.

Kàtab'éxkiq̄akaq̄li xi tsòyalii, chobayaño k'oḡ t'èndajin kjoq̄
xi tjió nanguini.

- ¿Jmé xi tìbakó sən xokjoan tsàk'oḡ?
- ¿Jñáni k'oḡ k'íani machjén jngo xon nìkasén éen?
- ¿Jós'in machjén jngo xon nìkasén éen?

Chótsenlaj k'oa t'èxk'iaj én xi ngui jma tsak'iyà,
xi kjué koan, t'èndajin kjoachjònanguì xi tjióo.

Xon nìkasén éen

Laotee, xi nchjani Ni'yá, Naxintsje,
ñajan chan mee, nó Aòn yobá kaoni ñajan.

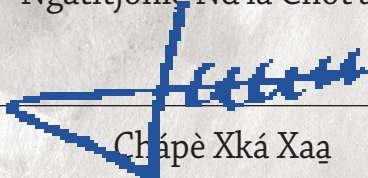
C. Antonio Mendoza Sánchez
Xijchále xtiij

Kjaín nga tjinli tse kjoaxkótokòn, **jè ngatítjònle nd'ia chòt'ayà** xi tijnà
i naxinandánáde, **nchjalii ji**, nga kjoà'ai nga s'ejna **kjoajtín** xi **s'ejna**, nànda
choa jàn koajts'ia nga koanxòon, nga tejaò chan mee jè nó xi timaá nd'aj,
ya koanxkóná jña sakóyale xtiij, **to kuisá xá tsàkai** nga **chobayná** jos'in
tífichómani t'ats'e **xon** xi **tsak'aináleé** chjotaxá Ni'yá jè nó xi ja'atoo.

Kàtamaná kjoanda **sixátiyaá** k'oa nga tsì'ya xi sicha, nga tsaón én xi
machjén k'oa n'ión chjile jmenì xi kuixóon ánni nga kjuichóná jngo **kjoaixi**
jmenì xis'ian t'ats'e kjoa xi tjióx'oáyaná.

SÍKASÉN ÉN

Ngatítjònle Nd'ia Chòt'ayàa

Chápè Xká Xaa

Ya chjuéyani jè én xi kàb'èxkiǵi, ʒjmé xi títsò tsàk'og xon xokji?

ʒJmé kja'aínle xi bakínle jko xon xokji tsàk'og?

ʒJmé kjoǵni tìnòkjoǵnile chjotə xokji tsàk'og?

**T'èxkiḡ xi n'ión xon nìkasén én xi kinìkasénle
jè Chántòḡ, xi kjuḡ koḡn, t'èndajin kjoḡ xi tjión
nanguiniḡ.**

¿Jmé xi títsò xon nìkasén én xokjiḡ?

Tikakìnkjaolḡ xínkjin kjoḡ xi tjióḡ.

Jè xon xokjiḡ jè síkasén:

Kjuichó ya kjoḡjtín.

Jè xá xi nòkjoḡni kuiní nga...

Chḡ 15:00 h 12 chan
mee, nó xokjiḡ.

Chḡ, nixjiin nga
nòkjoḡmañale xijchále xtij.

Laotee, Ni'yá, Naxintsje,
kjoan 9 ñajan chan mee
nó 2009.

!tjinni kjoḡ xi chobàyañi ya
kjoḡjtín xi s'ejna.

Ngatítjònle nd'ia
chòt'ayàa.

'Ndee kḡo nixjin nga
kis'enda xon nìkasén éen:

Chobàyani jos'in
tífichómani xon xi ja'as'enle
chjotaxá Ni'yá nó xi ja'atoḡ.

T'èxkiq̄i xi tǐjna nanguinii.

A tǐjiniḽi nga...

Jngo xon nìkasén eén, kuí machjén nga nòkjoḽe tsà jngo chjotə nga kàtafa'ai jñani k'oḽ k'iani tìnòkjoḽe.

To jngolà choḽ, tob'èlañá ya nd'ia chjìnexon, nòkjoḽamañale xijchále xtiḽ nga satiónda tsà jngo xáa k'oḽ tsà mai je nga sakóḽe jos'in tǐjóma xtile. Ya nd'ia jña tǐjó yámixa kjoḽtéchomaḽ, chjotaxá xi nchja k'oḽ k'ia nchja tsà jme xi kàma, joni tsà kjoḽtéchoma kàb'atontjaile jngo chjotə.

Jmeni xi kjoḽn'ión tǐjineḽe b'a jèní:

- Én xi s'et'a ya jkə xon.
- Kja'aínle chjotə xi nìkasénle xon.
- Jmé xá xi nòkjoḽnile.
- 'Ndee jñani s'ejna kjoḽjtín.
- Nixjin kəḽ choḽ nga nòkjoḽe chjotə.
- Kja'aínle kəḽ ntsja chjotə xi síkasén xon.
- Choḽ xi y'a nd'ia xi síkasén xon.

T'èxkiq̄i kjoḽchjònanguui k'oḽ t'èndajin xá xi tǐjóḽ.

Ya tǐnkjìnlaj jotsò xi kàb'èxkiq̄i, ¿jmenì xi xon nìkasén én 'mì?

B'exkĩa k'og̃ kjia nga kag̃ énga. Én ngxínni chjot̃a nanguiny'án

¿Jó'mì ngaya xi b'a jngo xon nìkasén éen?

Tìkatióndai ngayale xon nìkasén éen, ya tìkatiòyaì ngaya jña kjitxoa jme xkì xi b'akag̃le.

'Nde jña s'ejna
kjoajtín.

Choag̃ kag̃ nìxjin
nga s'ejna
kjoajtín.

Kja'aínle chjot̃a xi
nìkasénle xon.

Kja'aínle
kag̃ ntsja
chjot̃a xi
sìkasén xon.

Tjín sak'og̃
nga b'a
jtínle nd'ia xi
sìkasén xon.

Kjoag̃ xi
nòkjoanile
chjot̃a.

Jko xon.

Nd'ai nda, xi n'ión kjoàla k'uéxkia jngoi. T'èxkiaì én jtòá xi tjió nanguiniì k'og̃ tìchjáin én jyòo kag̃ én binyáxkóon.

- Kag̃ tse kjoaxkóntokóon, jè ngatítjònle nd'ia chjìnexon xi tìjna ì ngxinandáná, nchjalì, nga kjoà'ai kjoajtín xi s'ejna.

- Jè kjoǎjtín xi s'ejna nànda choǎ jàn nga koǎnxòon koǎits'ia nga tejaò chan mee, nó xi timaá nd'ǎi.
- K'ìanga choḅàyañá jotís'eni kjoǎ t'ats'e xon xi tsak'aìlǎ chjotǎxá Ni'yá nìxjin nó xi ja'atoǎ.
- K'ǒas'ìn s'ejintokòon ngats'io nga tsì'ya xi koǎn sicha, nga sixátíyao jǎ, tsǎón énni xi machjén ánni nga sokòni jngo kjoaixi xi ndatjín.

T'èxkiǎ xi n'íon jè xon xi “Jè xée kǎo xǎ” 'mì xi fa'ait'à ya Xon s'exkiǎ. Tìchjáin énni xi findo finanga kǎo xi ñaki to k'ǒamaná jotsò.

Tìkja'aitsjenjin xi itsò nga b'èxkiǎ xi n'íon:

- ¿A jǎe jǎme kjiman'íonjin nga b'èxkiǎ xi n'íon?
- ¿Jménni xi satét'ai nga b'èxkiǎ?
- ¿A chòt'ayàkǎoníi jos'ìn s'exkiǎ xi n'íon?

Tìkja'aitsjain nga...

Nga jngó jngóo chjotǎ k'ìanga b'èxkiǎ, kjas'ìn kjas'ìn b'èxkiǎ nìnga tǎ kuini xon s'ik'íexkiǎ. K'ǒamani, k'ìanga s'exkiǎ, s'eyaxkíi jmé xonni, jmé xitsò k'ǒa 'yá xi kujnr'ué nga s'exkiǎ.

B'antjǎiyaá jos'ìn s'exkiǎ, kja'aín s'ìn s'exkiǎlǎ xtii, kja'aí s'ìn s'exkiǎlǎ chjotǎ jchíngaa, tsà bexkon axo tsì bexkon xon, yǎa nìk'akǎolǎ jmenì xi tsjoakie, k'ǒanikǎo choyalǎ jmenì xi tsítsò, nìkjanlǎ ndsqá, nìkjanlǎ yaoná.

Chótsenlaj̄ k'oḡ chobàyaño sén xi tjió nanguinij̄.

Jè ngó ndí chikonl̄i kàtjoch'inl̄e,
nd'aḡ ngó kàmatsenl̄e k'oḡ
xka yátochò, ndiasja kjoàl̄e
tífikajnguile ya jko nindo ján.

¿Jmé xi tin'ia
ndí kòrr̄e?

Tikájnalaḡ ñe ndí
kòrr̄e, tsà sàtèkjoa
yandiáa, koán k'oaxín
soa soale tsànda an.

Ilà sikájnale ḡ xon xokjiḡ jè
x'innga ánni ngatsì to xitsjoa
ḡ kjoasjana nga kjoa'aí.

Chjín, kuilani to kjitiani
nd'ia, tosa jìn tífijk'a jè
tsòt̄ii, jméxó tsè xi kàmale
tsàk'oḡ 'ndí taonjngo xokjiḡ.

- ¿Jó'mì tsàk'oḡ xon xi kàb'éndale x'inl̄e chjoón xokjiḡ?
- ¿Ánni nga kjoan'ión jo cho k'ia kàmajngo kon nga je kàkjijòn tsé ndí xon xokjiḡ?
- ¿Jñá sanij̄ nga koan koanchjén jngo xon xi k'oakji? K'oḡasi, tik'axkij̄?

Chótsenlaj k'og t'èxkijə xon xokji.

Chástoó:

*Jè tsòtjì kàtjoch'inle, xka yátochò,
xka ndiasjaá kàfikajnguile ya jkò nindo
ján, tə ngotjò kjoán tífia. Tə yaálà
kàsik'iéjnakoa jè tsòtjì jè Naterèe.*

Amalia

Tìkakìnkjaolaj xínkjín kjoə xi tjió nanguinii jñanile xi b'akqole.

'Yá xi nìkasénle

Tə ndí xon jtoání xi
én tsjoá

'Yáxi kàsíkájna xon

Xká kàfikajnguia k'og jè
tsòtjì yá kàsik'iéjnakoa jè
chjoón ndai nd'iaa.

Amalia

Chástoó

B'exkɨɔ k'oɔ kjaŋa nga kɔɔ énnɔ. Én ngxínni chjɔtɔ nanguiny'án

Chobàyaño kɔɔ nɔtjɛn chòt'ayàì k'oɔ k'ìɔ chjì.

¿Jmé saniì xi kɔɔn s'et'a yɔ xɔn xɔkji xi kàb'èxkɨɔ?

T'exkɨɔ k'oɔ tɨk'íénayɔtji jñánile ngajaò xɔn xi tjió
nanguiniì xi xɔn sík'ato én.

15 chan' ndo nó 2009

Naliá:

Jè taon xi kisikasenna
n'aina kjoànlà kàfj'k'a
ngotjòà, a li k'oajin malii,
s'ai nguixòon, choa ño
satéjián.

Chá Jorge

T'èjontokòin nga...

Jngo **xon nìk'ato éen** jngoní én xi nìk'íejna axo k'oatǎ ma nìkasén, maá jngo chjotǎ nìsénkǎo.

Jè én nìk'ato éen maá xon chjit'à, k'oatǎ ma to nìk'íejna én. K'íanga s'et'axon én xi nìkasénkjoǎ joni xi kjimaxákǎo i xá xokji, kuixá s'endani nga nìk'íejna kǎo nga nìkasén éen, to tjíchǎo kjoán én s'et'a, to kui kjoán én xi 'mìlǎ jè xi s'ejna énlǎ.

Ya jngo xon nìk'ato éen kjoan'ión tjinèlǎ b'a xi i'mì:

- Xi chjilǎ xon
- Én xi sík'ato
- Xi kji xon

Tjín k'a xon nìk'ato éen xi kjoan'ión b'a chǎo kǎo nìxjin nga s'enda.

Jngo xon sík'ato én t'èndai, t'èxkiǎi kjoàlǎi xon xi tijnǎa, xi kjue kǎo t'éndajin kjoǎ xi chònannguili.

Jè Ema yaxó tínòkjoǎle jǎa batiojtín yánchjín xi taon b'ai tséle, jàn mani xtilǎ xi s'a n'ión 'ndí kjoan, kjie tsìn x'inlǎ k'ǎo lìkui be 'ya xi sikatiókǎo xti 'ndíle, k'ǎo tsà tsì koai, tsà ngats'uí kjuichò jǎa s'ejna kjoachobàngjmíle yánchjín, jé yáchjín xi nyatitjònle xá xokji, n'ión xkò'a, n'ión b'énè nga tsì 'ya xi sicha, ngatsí 'ya xi ng'ats'uí fichó, k'ǎo k'íanga 'ya xi sícha, kjit'anangui sík'ajent'a jotjín ndí ngan'ión xi b'akǎole tsàkai jè ndí

B'exkig̃ k'og̃ kjia nga kag̃ énga. Én ngxínnì chjot̃a nanguiny'án

yánchjín, xi t̃o kag̃ kjoach'inxkóon, jè ndí chjoón xokji, chaán t̃o n'aichág̃le kisikatiókag̃ ndí xti 'ndíle k'og̃ jngoxó xon sikájnale x'inle nga kjoajintokòn. T̃is̃enkog̃i nga k'uenda xon nìk'ato én xi skí.

¿'Yá xi sikájnale xon?

Chjí kja'aínle xti 'ndíle na Ema, t̃o ji t'aikja'aínle:

¿Jmé én xi s'et'a yag̃ xon xi sikájnale x'inle?

¿'Yá xi síkájna xon nìk'íejna éen?

T'èndai i xon nìk'íéjna énlì.

Chótsenjinlaj k'og t'èndajin.

- Tsà ndaá no'yàlɛ, tsà nda majinná jotsò én xi kàchji.
- Tsà kàb'èt'aní én xi tsì koan chajin, xi kjoan'ión tjinèlɛ b'a jngo xon nìk'ato éen joni: xi nìkasénlɛ xon, xi síkasén xon, én xi sík'ato.
- Chòtsen ndalaj jos'in kàchji én xi kànichjain.

T'èxkiq̃i xon xi tĩjna nanguinii, chòtsenlq̃i én
xi n'ión tsak'iyà k'og̃ k'iq̃ tijngoyàì én jtòá xi
tjió fet'anii.

Choch'á _____ jmàá kji.

Choch'á _____ iso kji.

Choch'á _____ n'ión nd'é.

T'èxkiǝi xon xi tǝjna nanguiniǝ.

A tǝjǝinlǝ nga...

Jè én basènkja'aín xi nai tǝjínlǝ, jaò jkoya én machjénlǝ xi b'én'iónkjao, jngo én basènkja'aín, xi nguì jngo kui xi k'oǝtsò 'yáts'e. Joni, Nga kastǝa “Mi perro” bixoán k'oǝ nga énná, tǝ jngo én nchjǝni, jè xi mi tsò tǝsaá fet'ani, ǝs'in bixón nga nòkjǝa: Niáng.

Nga kaǝ énná, k'oǝtǝ tǝjín én basènkja'aín xi tǝ k'ǝ machjén nga jngo tǝjín mani chjotǝ, k'oǝma nga nòkjǝa kja'aínlǝé yaoná, ǝ tǝjǝ k'a chǝa, likuima nǝk'axkǝ nga tǝ jngo tòxkoán, tǝ k'ǝ nga ma nga bixoán, xkoán, ndso'baá, nitjoán.

T'èndajin kjoǝchjònangui xi tǝjnaǝ xi ǝtsò.

Jè jotsò xi kàb'èxkiǝi, ¿Jméni xi én basènkja'aín xi tǝjínlǝ nai 'mì?

B'exkɪɑ̃ k'oã kjã ngã kɑ̃ énnɑ̃. Én nɑ̃xínnì chjɔ̃tɑ̃ nanguiny'án

T'èxkɪɑ̃ k'oã tɪjngoyàì én jtòáɑ̃, tɪchjáin én xi bakó 'yã ts'enij̃ tsojmiĩ.

ng

lɛ

lɪ

ng

lɪ

Jè chɔ̃ch'ánã kɑ̃ chɪngɑ̃ _____ mỳoó faó.

Yá _____ kɑ̃ naxó _____ sasẽ kjoan.

Tiĩ _____ jmà kji.

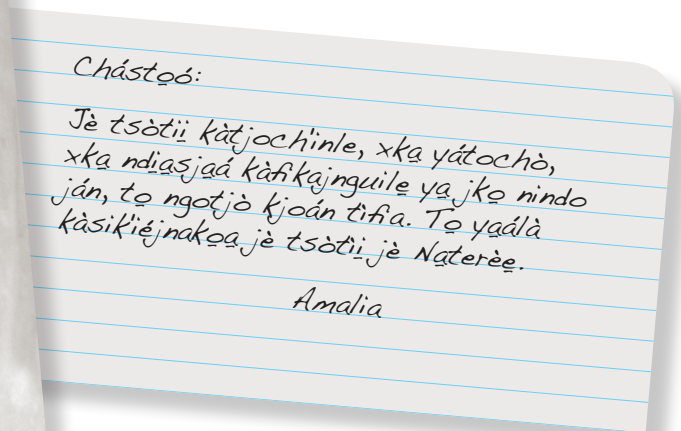
N'aijchángã kɑ̃ nɑ̃jchá _____ n'ión tɪjta.

Nd'ia _____ n'ión 'bá kji.

Tjasjaijin yã Xon s'exkɪɑ̃lɪ̃ jè xon xi ɪ'mì “¿Ánnì ngã Ni'yá 'mìni Ni'yá?”, k'oã t'èchɔ̃ɑ̃ jñã fa'ait'à én basènkja'aín xi nai tjinlɛ̃.

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'og t'èndai xá xi tjióo.

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jménj xi tsì mangósòn?

B'exkig k'og kjia nga kao énga. Én ngxínni chjotg nanguiny'án

Tijngoi én xi tínijéli.

Jós'ì machjén:	
<i>Xon nìkasén éen</i>	<i>Xon sík'ato éen</i>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Jñáni machjén:	
<i>Xon nìkasén éen</i>	<i>Xon sík'ato éen</i>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Xá jaò

Xá xi s'echoa

Jè nchjáaxtií káo chjota jchínga:

- Sén skótsenle nga k'uexkiá xon xi ts'e kjoanískánqha.
- K'uexkiá xi n'íon k'oa k'ueyaxkon én xi títjna títjòn k'oa sichjén: én tsjoa káo én xi tsì kjijinná nga k'ogama.
- Sinda choa xi sichjén jos'in k'uenda xon xi skí.
- Skí xon sík'atjibí éen.
- K'uendayanda xon xi b'énda k'oa sikja'as'enjin én xi chat'a.
- K'uendayanda xon, sichjén joni kja'aín xi b'a jko xon, jos'in nya éen, jos'in machjén choa xi sík'atji jtale énná káo jos'in machjén choachji xi ngósòon.
- Sik'aitsjenjin jos'in machjén én xi k'oatsò jokjoan, jos'in matsen tsà jmeni.
- Sikatiónda xon xi skí, k'ogkjoàn s'in sikatió jos'in tjinèle.
- Skuexkon jme xá s'enda xon káo jmé xá xi 'ya én ya sinyá.

B'exkɪɔ̃ k'ɔ̃ɑ̃ kjiɑ̃ nɡɑ̃ kɑ̃ ɛ̃nɑ̃. Ǝ̃n nɑ̃xɪnni chjɔ̃tɑ̃ nɑ̃nguiny'ɑ̃n

Chótsenlai sɛ̃n xi tɪ̃jɑ̃ nɑ̃nguini.

¿Jmé xi
tib'èxkɪɔ̃?

Jngo xon xi ts'e
kjõniskánɑ̃chɑ̃ xi ts'e
chjoón Ndájbee.

T'èxkɪɔ̃ k'ɔ̃ɑ̃ t'èndajin kjõɑ̃chjònɑ̃ngui xi tjió nɑ̃nguini.

¿Jmé xi tɪ̃fakó sɛ̃n xokjõn tsàk'ɔ̃ɑ̃?

¿Jñáni k'ɔ̃ɑ̃ k'iáni machjén xon xi ts'e kjõniskánɑ̃chɑ̃?

¿Jós'in machjén xon xi ts'e kjõniskánɑ̃chɑ̃?

Ya tjasjai ya xon xokjii xi fa'ait'a ya xon xi nichjáin. Chótsenlǎj séen k'oa t'èndajin.

K'íanga kàtatjomitjen-ya ngayejee kjoachjinele chjota jchínganǎ, jè nd'ia xkósònle ndí "k'ien Sobi Kàntjoa" kǎo chjotǎxǎ Ni'yǎ xi tjió'yǎ nd'iabaseen nd'ǎi, k'ǎs'in:

Nchjamañale

Ngats'i ndí xti yáanchjín xongó xi matsjoale siskánacha nga tjósjejin xi k'uéjnaya ngajaole Chjón Ndjábe xi b'akǎole nó xokjii, is'in tjínèle kuitjosòn:

'Ndee kǎo nixjiin: Ya k'ǎkoan ya sòn xjaó xi kijna tjen jenngui nd'iabasen Ni'yǎ, chǎo ño nga koanxòon, xipe xja'aon ño chan 'ndǎ nó aon yobá kǎoni ñajan.

Nga s'et'axon: Tix'a'ndení tojo nga je tǐbitjo xon xokjii, nanda to ngotjótse sa chale nga koǎits'ia s'exjoale k'ǎo tǎ kjoatjaóní, a lijme xi koanchji.

Xi tinnijé:

- Xon kjiaxon, jaò ntsja xi tǎ sǎnle kǎo xi ñaki kui.
- Jaò sǎn xi tǎ nkjain, xi tǎ jkǎ matsen.
- Xi basǎnts'iani xja'aon sa'nda kan aon nóle.
- Xi ndanchjá énnǎ kǎo kastǎ.
- Tsy'óle yáanchjín xi tjín nanguiná k'ǎkjǎ xti yáanchjín xi siskánacha.

Kjoa xi kuinchjayani: Jè xit yáanchjín xi siskǎ koan koakò tojñanile xkósòn xi ts'e chjota jchínganǎ, basǎnts'ia jngo én tsjoa, jngo én najmíjchá. Kuinchjáa nga énnǎ kǎo nga kastǎ k'ǎo tǎ ngotjótseé te'ndele.

Xi k'uechjile: Jè tjuéjin jokjoan chjotǎ xi nda bexkon jotjinni xkósònle naxinandǎa k'ǎo chjile énlǎ jokjuitsǎ.

Xi sǐtjaòcha:

Xi k'uéjna títjòn: Koǎi k'amje kjoatjaò jngo jña xín naxinandǎa.

Xi koan jaòni: Koǎi k'amje kjoatjaò jngo i jin naxinandǎ Naxintsje.

Xi koan jànni: Koǎi k'amje kjoatjaò jngo xi tǎ ini 'nde xi nchjani naxinandánǎ.

Tsǎ jme xi tǐchajin: Tsǎ jme kjoa xi tǐchajin, jè xi b'akǎole kjaoyani k'ǎo jè k'uendajin.

Naxinandǎ Ni'yǎ xi nchjani Naxintsje, xja'aon jàn chan majee, nó aon yobá kǎo ñajan.

XI SÍKASÉN ÉN XI TJÍÓB'ÉNDǎ KJOA
Nd'ia xkósònle ndik'ien "Sobi Kàntjoa"

¿Jmé xi tǐtsò tsǎk'ǎo xon xokjii?

B'exkig̃ k'oḡ kjia nga kḡo énnḡ. Én ngxínnì chjṵṵṵ nanguiny'án

¿Jñánile kjá'aín xi y'a jkṵ xṵn xṵkjii?

¿Jókjoan éñ xi 'yaxkoin xi fa'atsenjin yḡ xṵn xṵkjii. T'èt'axṵin?

¿Ánnì nga ntsja binyáneni chjṵṵṵ xi b'énda nga fet'ani?

**T'èxkiḡi xi n'ión xṵn kjoḡnìskánḡḡ xi jè
kàch'tsenlḡi, xi kjue kṵḡn t'èndajin kjoḡ xi tjióṵ.**

¿Jmé xi tsò xṵn xṵkjii?

¿Jmé kjoḡnii nga ikji xṵn títxox'ani, axṵ nga xṵn kjoḡnìskánḡḡ
tíbitjoni tsàk'ṵḡ?

Tíkat'alǎi xínkjín kjoǎ xi tjió nanguinii, ya chjuéyani jotsò xi kàb'èxkiǎi.

Xi tíniǐéle xti yánchjín
nga koǎn siskánǎchǎ

Koǎi k'amje kjoǎtjaò
jǎa xìn nǎxinandáa;
Koǎi k'amje kjoǎtjaò
yǎ jin Nǎxintsje; Koǎi
k'amje kjoǎtjaò i jin
nǎxindána.

Kjoǎtjaòcha xi k'ǎaile
xi kuǐnjele

Tojo nga kitjo xon xokjii
k'ǎa k'ǐǎ s'exjoà nga
toje jame tífits'ia.

'Ndee kǎo nǐxjin nga
koǎnská

Xon kja'aín, jaò ntsja
kǎo xi ñaki kui. Jaò
sénle, xja'aòn tjen kan
aòn nóle, xi ndanchja
énna kǎo kastǎ, ts'ó
k'ǎakjá.

Nga kitjox'a'nde nga
k'uet'axon yaole xi
siskáa

Yǎ sòn xjaó xi kijna yǎ
tjen jenngui nd'iabasen
Ni'yá, choǎ ño nga
koǎnxòon, xipe, nó
aòn yobá kǎo ñajan 19
chan 'ndo, nó 2009.

B'exkig̃a k'oḡa k̃jia nga k̃aḡo énña. Én ng̃xínnì chjot̃a nanguiny'án

T'èxkig̃i xon xi b'éyañajmí t'ats'e kjoḡaniskáñach̃a.

A 'yaní nga...

Jè xon xi ts'e kjoḡaniskáñach̃a ñaki toxá s'endaáni, maá b'énda jngo jtiín chjot̃a tsàmai je jngo chjot̃axáa t'ats'e xá xi matsjoale síkatióbasen jñani maskáñach̃a. Nkjìn ng̃ayaḡ t̃jínle jos'in s'enda xon xokjoḡn, joni; ánni nga maskáñach̃ani, 'ndee k̃aḡo ñixjìn jña maská, nga b'atjibísòn xon, jme xi machjén, kjoḡ xi sakó, nkjìn sa.

Jngo xon kjoḡaniskáñach̃a kuí xá s'endani nga s'ejintokòn chjot̃a xi bakìnle kjoḡ xi maskák̃aḡo ánni maxkóni nga kui ñixjiín.

T'èndajin kjoḡachjònangui xi t̃jina nanguinií.

¿Jmèni xi xon kjoḡaniskáñach̃a 'mì?

¿K'íani machjén xon xi ts'e kjoḡaniskáñach̃a?

T'èchoq̄i ngaya xi ts'e xon nìskánachə.

'Nde k̄ə nixjin
nga bitjo xon

Nga fet'ani

Nga s'et'axon

Xi nìjé

Ánni nga bitjoni
xon

Kjəə xi sakó

Nd'əi ndə, chót'ayàlà jngoi jos'in s'exk̄iə xi n'ión.

¿Jós'in k'uéxk̄iə tsà tsjoa tjinlii? ¿Jos'in k'uéxk̄iə tsà tsjime xi
kjijinlii?

- a) Nòkjəəmañale ngats'i xti yánchjín xi matsjoale siskánachə nga
tjuéjin xi k'uéjngajəale chjoón ndájbe xi ts'e nó 2009.
- b) Yá k̄ənská yə sòn xjaó xi tjna yə tje jengui nd'iabasen Ni'yá,
choə ño nga k̄ənxòon.
- c) Tix'a'ndeé nga s'et'axon tojo nga tíbitjo xon k'əə k'ia s'exjoə nga
je k̄ənská, to kjoatjaò s'et'axon 'yani xi matsjoale.
- e) Jè xti yánchjín xi siská, kuí kuinchjəyani xkósòn xi tjin i
ngxinandáná, to jngoó kjoasjaijin, k̄ən k̄əkò joni
jngo najmíjchaa, najmíxkoon, najmítsjoa.
- f) Jè kjəə xi tsì fa'ait'á i xon xokji, jè kjaoyani chjotaxá xi b'éjna
kjoanìskánachə xokji.

T'èxk̄iə xi n'ión xon én najmítsjoale “Kòlò nàjño, kòlò
xà'nda” xi fa'ait'à yə Xon s'exk̄iə k'əə tichjaín én tsjoa
k̄ə én xi tsì kjijinná jme xi maná.

Tikja'aitsjenjinlà ngotjói jos'in b'èxkiq̃i nda nd'ai xi n'íon:

- ¿A jeé kjiman'iónjin nga b'èxkiq̃i xi n'íon?
- ¿Jménì xi ñ'ai malìi nga b'èxkiq̃i?
- ¿A chòt'ayà sak'og̃i jos'in s'exkiq̃a xi n'íon?

Nda t'èjintokòin...

K'ìanga s'exkiq̃a, n'íon machjén nga k'ogs'in nìkjinchjā xon jokjoàn s'in tjinèlè, tsà tsjoa tsò, axo ba tsò, tjinèlè k'og̃kjoàn s'in nìkinchjā, joni ndjá xi kàb'èxkiq̃a s'akjòan.

Nga nda nìkakìnle jme jta xi b'akaolè k'ìanga s'exkiq̃a jngo xon, sasaá 'yaxkonle jme xon xi tís'exkiq̃a k'og̃ ñaki ndaá majinle xi nr'ué. Jngo xon xi tō je kis'enda, tō ma chòtsenle jme xonni, a ts'e kjoaniskánachā ní, a xon nìkasén énní, a xon s'enda tsojmì ní, axo xon nìkájintokòn ní.

K'ìanga b'èxkiq̃i, tsjoá nkjín k'aq̃ chòt'ayàkoq̃i, tsjoá t'èjintokòin jme xi tsò k'og̃ jchaxkóin jñani tjió chog̃ xi síkjáyakog̃ jta, nga kui xi tsjoále kjoabijnachon jme xi tsítsò jngo xon.

Chótsain k'ogə chobàyaño sén xi tjióo.

Jè na Aróo kəo Nəñaáa jngo kjoama tsak'iets'ia, xo'nda kisitsian k'ogə tojeé koantsian xo'ndale k'ogə jexó mele koatəna.

Tifikonlále chjotə ndai nd'iaa, kjoajintokònlà nga je ndakjoan xo'nda xokjoan.

K'ogə a tsì to nguìsa nda tsà jngo xon kjoát'aá xi sik'atjibí éen.

Tsà k'ogəte jngo sikasénleé ya nd'ia chjinexki tsàndajè.

An yaá kjuín kjat'à jngoa ya nd'ia nditsin ján kəo ngakjijndáa jñani n'ión b'atji chjotə.

- ¿Jmé xi tjiób'éndə yánchjín xokjoan?
- ¿Jmé xá b'éndani xon xokjoan?
- ¿Jmé sa kjoanij jñani koan s'enda xon xokjoan?

B'exkiḡ k'ḡḡ kjiḡ nga kḡḡ énnḡ. Én ngxínnì chjḡḡ nanguiny'án

Chótsenlḡi k'ḡḡ t'èxkiḡi xḡn xi kàsínda ng Aròḡ kḡḡ
Nḡñḡáḡ.

~ JÑA SATÉNA XA'NDA TJOTJO ~

Saténa:

- Xḡ'nda xkuén, nga kílḡ \$ 50.00
- Xḡ'nda tjiókòn \$ 70.00
- Nga xki jngó chjaó \$ 2.00 (pieza)

Chjónangui yḡ:

Ndá Yákoon, xi nchjani Laote kao Ni'yá, ya nd'iale na Áròḡ,
tsà mai je yḡ ts'e Nḡñḡáḡ.

T'èyaxkoin ngaya xi y'a xḡn sík'atjibí éen k'ḡḡ tijingoyàì
nanguiniḡ.

Ya olḡ xḡn

'Nde jña saténa tsojmì.

Tsojmì xi sakó.

Jókjoan tsojmì xi saténa.

Én xi sík'ajinná, xi símekònná
jè tsojmì xi sakó.

T'èt'ai ḡ xi tínjélì

Chótsain k'oa t'èxkià, tìkakjaolà jñanile xi b'akaole xínkjín
joni chog xi tìjna choya.

Xi sítsjoakie chjotà to
joni nga kàtabatse.

'Kja'aínle tsojmì xi
saténa.

XA'NDA TJOTJO

Chót'ai k'oa tìndái xa'nda yao tjotjo

- Xa'nda tjiókòn
- Yao xa'nda tsaán
- Xa'nda tsjò
- Ndáxinjia xo'nda tjotjo

Sén-jín chjile

Chjónangui, to choachjí
tísaténa ni nd'ai

Ngaya 15

Jókjoan tsojmì xi
saténa.

'Nde jña saténa
tsojmì.

Nda t'èjintokòin nga...

Jngo **xon sík'atjibí éen** kuiní xò'mì jè xon xi bakó, xi baténasòn tsojmì xi tísaténa. Nkjìn jkoyag̃a jos'in nìnda k'og̃a nga jngó jngóo b'antjaiyaá jme tsojmì, 'ndee k'og̃a tojmenì xi bakó nga sík'atjibí éen. K'ig̃anga s'enda jngo xon sík'atjibí éen kjoan'ión tjínèl̃e s'eyaxkì xi ìtsò:

- Jokji ndo fi éen: Jngo xon sík'atjibí éen t̃o tjíchog̃a kjoán én s'et'a, t̃o én jtoá kjoan xi s'et'a.
- Én xi bakó: Kuiní bakó jmeni xi saténa, tjínèl̃e nda kjoàn k'og̃abixón jokjoan xi sakó, jña kog̃an chjónangui, nga nda machjén, nga tse male k'og̃a nga choa chjíl̃e.

Sak'og̃a kjiendiá nga nìkas'enjin ya xon sík'atjibí éen jè én xi sík'ajin, én xi símekònná tsjomì xi tísakó.

Xi tjínl̃e kjoanìmetokòn:

- Én xi ndatsò, xi xi tsò, xi sík'atjijinl̃e chjot̃a jè tsojmì xi sakó joni xi ìtsò: “Nròáo”, “chót'a tsái”, “A lì t̃o tsjoa chine...”, “Jñaki síkjié kjoa ntsja'ag̃a... skig̃alì”, “ìtjín xi nguìsa sa nda”, “tjín t̃o jokjoan xi meli”, nkjìn sa.
- Sén xi ngskákjoan t̃o joni nga sík'ajin tsojmì xi sakó.

T'ènda jngo xon sík'atjibí éen, t'inkaoyai kjoə xi tjióə.

Ji, joxi yə tijnajin jtínle chjotə xi tochán tokìxon majchále k'oa nkjìn xon sík'atjibí éen k'uéndao xi koəkò tsojmì xi tjinno.

¿Jmé én xi sɨk'atjibí?

¿Jñáni satèna tsojmì xi tísakó?

¿Jmé én xi sɨmékònni chjotə, jósí nga koəkuí tsojmì xi tibatènai?

Tsà kjiennɗiáli nga k'uét'ai jotjín chjile tsojmì xi batènai koán k'uét'ai, ¿Jótjín chjile tsàk'əə?

Chjii i xon sík'atjibí énlì.

Chótsenjinlaj k'og t'èndayandai xon xi kàchji.

- Jè é n xi kàb'èt'ai tsà kixíí nchja, tsà tō choa kjoán é n kàbinyai k'og tsà sasaá majinná jme xi títsò.
- Tsà tjinle éen xi kjoan'ión machjén, xi tsì kogan chajin: 'nde jña saténa tsojmì xi tísakó, jós'in saténa, jókjoan, jós'in machjén, jmé kjoanda xi tjinle.
- Tsà tsaobaá kàbatiui éen, tsà ndaá kàningabai jokji tē xon xi kànìchjain.
- Chótsenlaj nga k'ogás'in kàchji é n xi kànìchjain jos'in tjinèlè chji.

Chótsenlaj sən xi tjió nanguinii k'og t'èxkiq*aj*
kjoanajmí xi y'a.

Jè tsinina ikji'bá xon xi ts'e
kjoaniskánach*a* kiski k'og
tínchjamañale xi koantsjoale
kjoa'aí nga koanskákao to
kótóo ts'e xi bichons'en.

Jè n'ain*a* k'ogte kitsjoangan'ión
nga tsak'iyà xjaó **chjotse** jñani
koanskásòn xi kijnakjao ya
nd'iachjinexon 'ndí.

Tjasjaijin xi káb'èxkiq*aj* k'og t*ik*'iéjnai xinguanii én xi bakinle
nga jngó jngó ngaya*a*.

Xon xi ts'e kjoanach*a*

Sòn xjaó

Nd'iachjinexon

A tjiinli nga...

Jè én xi s'gkjoàn kàchji nga én kjit'ajokji 'mì.

Jè én kjit'ajokji machjén nga k'ogbixón jókjoan axo jókji jmenì xi tìb'axkì.

Jè én kjit'ajokjoan kuiní xi k'ogtsò, xi bakó, xi síkinchja jos'n tsen, jos'in matsen, jochine, jonje, jotjínle jngo cho jngo chjotg, nkjin sa jkoyag kjog xi bakó.

Itjió k'a chog: **xé 'báa, tìbijnoo/** nangui **ndási** k'og tsà **'nyi'nde**.

Tjingoyài én jtoá xi tjió nanguiniì, kui chjuéjin én xi tjió xinguaniì jñanile xi bakìnle.

Jè nd'ia _____ ts'ení Chájbaa.

**xi to
chogle kjì**

Jè nd'iang _____ kjì.

'mbá

Jè xon _____ xi ts'e kjoanacha
yá tsakát'a ya jña tíjna nd'ia xkósònle
ngxinandáa.

sase

Jè naxinandá Ni'yá n'íon _____ kjì.

'mbá

Jè xjaó _____ jña maskásòn
ts'ení nd'ia chjìnexon.

ngskákji

Aón én kjit'ajokji chjii.

Chótsenjinlaj ya Xon s'exkiq̄li, aón én kjit'ajokji tjasjaijin
k'oq̄ chjii nanguinii joni choq̄ xi tíjna choya.

Je tsoti sískáá

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'oə t'èndai xá xi tjióo.

K'janga kàtatjomitjen-ya ngayeej kjoachjinele chjota jchinganà, jè nd'ia xkòsònlè ndi "k'ien Sobi Kantjoa" kəə chjotaxà Ni'yá xi tjió yà nd'abaseen nd'aj, k'oəs'in:

Nchjamañale

Ngats'i ndi xti yáncjin xongó xi matsjoale siskánacha nga tjozejin xi k'uejnaya ngajaolə Chjoón Ndjábe xi b'akagə nó xokjii, is'in tjinéle kujitjosón:

'Ndes kəə nixjii: Yə k'oəkoan yə sòn xjəó xi kjiina tjeen jengui nd'abasən Ni'yá, chəə nò nga kəəxəoon, xipe xjə aón nò çan' ndo nò aón yobá kəəni najan.

Nga s'et'axon: Tix'a'ndeni tojo nga jè tibiyo xon xokjii, nánda to ngotjótse sa çale nga kəəjts'ia s'əxjoalə k'oə to kjoatjaoni, a lisme xi kəəanchi.

Xi tinnijé:

- Xon kjaxon, jaó ntsja xi to séné kəə xi ñaki kui.
- Jaó sən xi to njajin, xi to jkə matsen.
- Xi basents'iani xjə aón sa nda kan aón nólə.
- Xi ndanchja énnə kəə kastja.
- Tsy'olə yáncjin xi tjin nanguiná k'oəkjə xti yáncjin xi siskánacha.

Kjoə xi kujinchjayani: Jè xit yáncjin xi siská koán kəəko tojanilé xkòsón xi ts'e chjota jchinganà, basents'ia jingo éni tsjoa, jingo éni najmijchá. Kuinchjaá nga énnə kəə nga kastja k'oə to ngotjótseé t'èndelə.

Xi k'uechjilə: Jè tjeéjin kjoəkoan chjota xi nda bekon totjinni xkòsònlə naxinándá k'oə çhilé énlə jokjitsə.

Xi sitjaòcha:

Xi k'uejna titjón: Kəəj k'amje kjoatjaó jingo jja xín naxinándá.

Xi koan jaóni: Kəəj k'amje kjoatjaó jingo i jin naxinándá Naxintəje.

Xi koan janni: Kəəj k'amje kjoatjaó jingo xi te ini 'nde xi nchjani naxinándá.

Təə jme xi tichajin: Tsə jme kjoə xi tichajin, jè xi b'akagə kjaoyani k'oə jè k'uendajin.

Naxinándá Ni'yá xi nchjani Naxintəje, xti aón jin çan' matje, nó aón yobá kəə najan.

XI SIKASEN ÉN XI TJIOB'ÉNDÁ KJOə
Nd'ia xkòsònlè ndi k'ien "Sobi Kantjoa"

JÑA SATÉNA XA'NDA TJOTJO

Saténa:

- Xə'nda xkuén, nga kilə \$ 50.00
- Xə'nda tjiókòñ \$ 70.00
- Nga xki jingó çjəó \$ 2.00 (pieza)

Chjónangui yə:

Ndá Yákoon, xi nchjani Laote kəə Ni'yá, yə nd'iale na Áróò, tsə mai jə yə ts'e Nəñááə.

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jméni xi tsì mangósòn?

Tijngoi én xi tínìjéli.

Jós'ì machjén:

Xon xi ts'e kjoanìskánacha

Xon sík'atjibí éen

Jñáni machjén:

Xon xi ts'e kjoanìskánacha

Xon sík'atjibí éen

Xá jàn

Xá xi s'echoa

Jè nchjáxtij káo chjota jchínga:

- Tó jkó xon skótsenle nga sikinchja jme xi títsò xon xi tjomitjen nga s'ejna kjoajtín.
- K'ueyaxkon jñani sokósjai én xi machjén nga s'enda jngo xon xi tjomitjen nga s'ejna jngo kjoajtín.
- K'uexkia xi n'íon k'oa k'uet'axkon jña tjina én xi n'íon chjile, k'oate sichjén éen jokjuitsó tsà 'ya xi n'íon tsjoakjoa káo tsà 'ya xi jame to ts'è ts'è s'in.
- K'uenda jngo xon xi tjomitjen nga kjoajtín s'ejna.
- K'uenda xon k'oa ya koiyakao ngaya xi machjénle, kjoayaxki ánni nga kui skíni, 'yá xi skíle k'oa jmé xi kjuitsó.
- K'uendayanda xon xi b'énda, xi skótsenjinle joni: choa xi sík'atji jtale éen, xi nangui, xi ngabasen, xi choa ng'a káo xi n'íon ng'a fane, káo choa ngósòn, jos'in sinyá éen káo kja'áin xi b'a ya jkó xon.
- Skót'ayàjin jos'in machjén én basén kja'áin.
- K'ueyaxkon ngaya xi machjénle nga s'enda jngo xon.
- K'uejintokòn jme én xi sík'atoya jngo xon.

Chótsenlaj sən xi tǵna nanguiniǵ.

Jyó tǵyo, 'yanǵ xi
mele kuǵinchja tǵtjǵn
kàtamjéng'a ntsja k'ǵǵ
tsjoá kuǵinó'yaleé xǵnguǵá
nga kuǵinchja.

B'exkìg k'og kja nga kag énga. Èn ngánnì chjotg nanguiny'án

Kàtab'èxkiakagolli xi tsòyalii k'og k'ig t'èndajin xi itsò.

¿Jñání 'yai nga k'ogama jokjoan sèn xi kàchòtsenlaj?

¿Jmé xi tjiófaòyani tsàk'og chjotg xokjoan?

¿Jós'in machjén tsàk'og xon xi tjomitjen nga s'ejna kjoajtín?

T'èxkiǎi kja'aín xi y'a jkǒ xon xi tǐjnaǎ k'ǒǎ k'ǐǎ
t'èndajin xi tíchònguǐlǐ nanguinǐi.

XON XI TJOMITJÉN NGA S'ETNA KJOAJTIIN

Ya nd'ia chòt'ayà "Ignacio Zaragoza", xi tǐjna ya naxinandá Laotee, xi nchjani Nǐyá, Naxintsje. Nànda kjoan choǎ jaò nga koanxòon nga xipe, tejaò chan jiin, nó aòn yobá kaoni ñajan, ya nd'ia xi je kàb'axki; tsakatiòjtín xijchále xtiǐ, ngatítjònle nd'ia chòt'ayàǎ kǎo xi xále xijchále xti y'a, jè xi Cháli Nguijao Tojtsin' mi kǎo xi Cháse González' mi, nga tsakjaóyani jos'in koatiòndale nga koǎi siskánacha xtiǐ, jè xá xi koan ya Ndániyaa nga aòn, jaon kǎo ñato chan to, te kuini nó xi timáá nd'ǎi. To xije tsak'axki kja'aínle chjotǎ xi tǐjóbasen, kis'ets'iakǎo kjoajtiin, jingo kisasennda xi skómitjen xon k'ǒǎ jè kitjuéjin xi Chátóó García' mi. Nga nd'ǎijin tsakjaónajmi, kis'ele kixi nga jaò kicha fǐjbe koajngui xi koǎikǎo xtiǐ k'ǒǎ kan kan bixǒ koǎiyani xijchále xtiǐ nga jngó jngóo. Nga je koan, nión kis'enèle xijchále xtiǐ nga sixátiya k'ǒǎ ngatsi koan' ya xi sicha ánni nga nda kàtab'axkini kja'aínle nd'ia chjínexon.

Xi je jet'a xi kichobàyani, kisikjiet'a kjoajtiin, nànda kjoan choǎ ño nga koanxòon nga te kuini nixjiin. Chǐile kixi xi kis'enda k'ǒǎ liya xi koan koasennè, k'ǒǎ tjomitjen xonle kjoajtiin jotjin xjoǎ machjén, binyànè ntsja xi tsakatiòbasen. Tsjoá éne.

Profr. Cháli Nguijao Tojtsin
NGATÍTJÒNLÈ ND'IA CHJÍNEXON

C. Cháse González
NGATÍTJÒNLÈ XIJCHÁLÈ XTII

C. Chátóó García
XI KISKIENMITJÉN XON

B'exkɪɔ̃ k'ɔ̃ɔ̃ kja nga kɔ̃ɔ̃ énnɔ̃. Én nɔ̃xínnì chjɔ̃tɔ̃ nanguiny'án

Jè jotsò kja'aín xi y'a jkɔ̃ xon xi kàb'èxkɪɔ̃ɔ̃. ɔ̃Jmé xi títsò tsàk'ɔ̃ɔ̃ xon xokjii?

K'ɔ̃ɔ̃si ɔ̃Jmé én xi koansjalii i jin xon xokjii?

Nd'ɔ̃ɔ̃ t'èxkɪɔ̃ɔ̃ xon xi kitjomitjɛn nga kis'ejna kjoɔ̃jtín k'ɔ̃ɔ̃ tjandiánguilɔ̃ɔ̃ xi tjió nanguinii jñanile xi b'akɔ̃ɔ̃ɔ̃.

a) Jè kja'aín xi y'a jkɔ̃ xon:

Xon xi tjomitjɛn nga s'ejna kjoɔ̃jtín.

Xon xibixagn.

b) Nixjin nga kitjomitjɛn xonle kjoɔ̃jtín xi ts'e nga kɔ̃ɔ̃ sískánɔ̃chɔ̃ xti:

Tejaò chɔ̃n jín, nó àòn yobá kɔ̃ɔ̃ ñajan.

Jaò kɪnda kan, nó àòn yobá kɔ̃ɔ̃ ñato.

ch) Naxinandá jǎa kis'ejna kjoajtín:

Lǎotee.

Ndájeé.

e) Jè chjotǎ xi yǎ ts'e kuí tsakjaóyani nga:

Tsakatiòndale jos'in kǎaj
nga kǎaj sískángchǎ xtiǐ.

Tsakatiòndale nga kǎaj
k'ièma tsjoakjǎo xtiǐ.

f) Jngo kixǐ xi kisokole jèní nga:

Jngo kǐchǎ fǐjbe kǎajnguǐ xi
kǎajkǎo xtiǐ k'ǎo kan kan
bìxo taon kǎajiyani xijchále
xtiǐ.

Tojè xijchále xtiǐ skósònle
josikǎo nga kǎajkǎo xtile.

T'èxkiǎi xi itsò.

A tǐjǐnǐ nga...

Jngo **xon xi tjomitjen nga kjoajtín s'ejna**, kuínǐ xi tsjoá éen joma jofe,
jotsò xi faóyani naxinandáa k'ǐngaa batiojtín k'ǎo jè kixǐ xi fichó, kuínǐ xi
tǐjínèlè s'et'axon k'ǎo xi nìk'íejnatjaò.

Jngo xon xi tjomitjen nga s'ejna kjoḡjtíin tjinèlḡ s'eḡ:

Kja'aín xi bakó: 'Ndee, nixjiin kḡ choḡ nga s'enda k'oḡ kḡ kja'aínlḡ xi fayojin kjoḡ.

Xi bakóxkon: Jñani sík'axkì jme kjoḡ xi chobàyani ya jin kjoḡjtíin.

Yao jeḡ: K'oḡtsò ngayeje xima nga s'ejna kjoḡjtíin. S'et'axon kjoḡchobà'a xi s'e, jotjín ma xi nchjḡ kḡ jme xi tsò, kḡ kixì xi sokó nga je mangósòn énlḡ xijngo xijngo.

Nga s'exjoà: Jè én xi s'et'a jngok'à jame mangósòn ngayejeḡ, s'ejnát'a jochon fet'a kjoḡjtíin, sáa kḡ nóo nga s'ejna, kja'aínlḡ kḡ ntsja xi tsjoá énlḡ.

T'èndajin kjoḡ xi tjió nanguiniḡ.

Jè jotsò xi kàb'èxkiḡ, ḡjméni xi s'et'a jngo xon xi tjomitjen nga s'ejna kjoḡjtíin?

T'èxkiǵi é́n xi tjióya ngaya xi tǵina nanguinii, xi kjue koan, chótsejninlǵi xi b'akaolē nga tjomitjen xon xi ts'e kjoajtín k'oa chjǵi yǵ nanguinii.

Yao jele	Kja'aín xi bakó	Jos'in fi kjoa	Kjoa xi satióx'oá
Kixi xi sokó	Xi fichó	Nga s'exjoà	Xi bakóxkon

Nd'ǵi ndǵa chót'ayà nguǵndiai jos'in s'exkiǵi xi n'ión. Nga k'uéxkiǵi tǵicháin é́n tsjoakjoa s'in kǵo é́n xi joxi to s'in ts'è ts'è tsò nga b'éxkiǵi.

¿Jósii nga k'uéxkiǵi tsà tsjoa tǵinlǵi k'oa jósii nga k'uéxkiǵi tsǵjme xi koan ngatsi kǵinlǵi?

- Kuǵiyondaá jos'in koǵi xtiǵi nga koǵi sískánǵa.
- Jngo kǵichǵa fǵibe kuǵinjchí k'oa kan kan bǵixǵo kuǵijnafiyani.
- To xije tsak'axki kja'aínle xi kichò kjoajtín, kits'ia kjoajtín, xi koan kisasennda xi kiskomitjen xon k'oa jè kitjué xi Kevin Chátóó García 'mì.
- Kis'enèlǵe xǵichálǵe xtiǵi nga sixátǵiya k'oa nga k'oakjoàn chon kǵuǵichò jochon tǵichoyàlǵe ánni nga nda kátab'axkǵini kja'aínle nd'ia chjinxon jǵna kòt'ayà xtile.

Tjasjaijin ya Xon s'exkiḡlì xi “An ñáa xi mana b'enda b'echjine” 'mì, tèkiḡkoḡi xi n'ión xi ñatjen chòt'ayàì, tichjain éen jobixoán tsjoa kḡo nga ts'è tjínná.

Chòtsenjinlḡi jos'in b'èxkiḡi nga n'ión.

- ¿A jeé kjiman'iónjin nga b'èxkiḡi axo tojo bijkonní?
- ¿Jmenì xi tojo ñ'ai malìi nga b'èxkiḡi?
- ¿A tíjtòn b'èxkiḡ choyai k'ìanga b'èxkiḡ xi n'ión?

A lì nìchajin jìn nga...

K'ìanga b'èxkiḡi xi n'ión, machjénnì nga tjenguini, koḡnsjailìi jmenì xi mele b'éyangjmì xi b'énda xon, ánnì nga nda kjoḡ'as'enjinlḡ, nga ñaki nda koḡnjinlḡ xi nr'ué nga s'exkiḡ.

K'ìanga b'èxkiḡjinlḡi chjḡṭḡ, tjínèlḡ chòtsen-a sak'oḡi xi tjíónr'uélii, joxi to tinòkjoḡi t'ìḡin ánnì nga kuḡnyañonillì kḡo nga nda koḡnjinlḡ xi b'èxkiḡi:

- Tìkakìnlḡi jos'in nga nda kuḡnr'ué, sḡk'ietinníi jtḡlì, sḡkinchjaníi jtḡlì, tsen sḡtsòì jñanì nga tíjna ngan'iónlḡ xon.
- K'oḡ tsà kjimatsjoakie xi tjíónr'ué, to nguìsgá sa nda k'uéxkiḡi ánnì ngatsì koḡnsilḡ.

T'èxkiai xon xokjii.

Jè Nalìá nkjìn jkoyag tsojmì xi ì majchá 'ndená fikaténa yá ndítsin Najngag, tjin tsojmì xi yá fikatse yá nangui Tx'á ján, k'og tjin xi yá ndiá Somiyè fijk'á, Nga nda síxki jokjoan tsojmì xi batse, jè Chájbag b'et'axon jokjoan tsojmì xi batse kag jotjin s'enguile tsojmì xokjoan. K'ogamani nga toje tjinle jotjin taon b'a k'ingaa fikatse tsojmì.

¿Jós'in machjénle jè Nalìá jè xon s'et'axon?

B'exkɪɔ̃ k'ɔ̃ɑ̃ kʲia nɡa kɑ̃ ɛ̃nɑ̃. Ɛ̃n nɑ̃xɪnni ɕhʲɔ̃tɑ̃ nɑ̃nɡuiny'án

Chótsenjinlɑ̃i k'ɔ̃ɑ̃ nda kʲoàn t'èxkɪɑ̃i jè xon s'et'axonle
tsojmì xi batse jè Nɑ̃lɪɑ̃.

<i>Jótjin</i>	<i>Kja'aínlê tsojmì</i>	<i>Jótjín chjílê</i>	<i>Jótjín s'engui</i>
5 kàxɑ̃	Tobà	\$30	\$150
3 kàxɑ̃	Tojndi	\$30	\$90
2 naxáa	N'ójtsée	\$100	\$200
20 jtée	Yánichaa xkɔ̃ɑ̃	\$5	\$100
10 niso	Najmá jmáa	\$15	\$150
2 ròɑ̃ɑ̃	Nɑ̃jmé nyikɑ̃n	\$45	\$90
Jótjín fichó ngayejee:			\$780

Jè jotsò xi kàb'èxkìqì yà xon s'et'axon, chjìi nanguiniì jè én xi bakìnlè nga jngó jngó kjoq:

jótjón kja'aínlè tsojmì Jótjín chjìlè jótjín s'engui

- Jè ngaya jña s'et'axon jo'mì tsojmì xi binda jí'mì _____.

- Jè ngaya jña s'et'axon jotjín tsojmì tsakatse Nalìq ii'mì _____.

- Jè ngaya jña s'et'axon jotjín chjìlè nga xkì jngó tsojmì jí'mì _____.

- Jè ngaya jña s'et'axon jotjín s'engui ngayejee tsojmì xi binda axo xi machjì jí'mì _____.

A 'yaní nga...

Jngo **xon s'et'axon** kuí s'endani k'ìngaa nìkatióch'in jè én xi bakó. Nga jngó jngó ngayaa jko **xon s'et'axon** b'aá én joni **jótjín, kja'aínlè tsojmì, jótjín chjìlè**, b'antjaiyání én xi s'et'a, yqá tsòni jmenì xi b'ét'axon chjotə. Tq kuinì xi nda s'ejintokòn jos'in machjén, k'ìngaa kui xi machjén nga s'et'axon ch'in ch'in tsà jmenì.

Jè Nafiaq yaxó ki ya Jnróye ján, jaò xomàng xó ki, kisíxki xó k'og to jexò 'ndí kja'mele xi Chátóó 'mì kisik'iéjna'nda ndí kjoamale jña baténa tsojmì k'og jngoxó xon s'et'axon kisijéle jñani k'uet'axon tsojmì xi koatèna nixjin xotjijn.

Jè 'ndí kja'mele Nafiaq ixó kjoan xi tsakaténa: 10 Ndásjaq xi \$8 chjile, jaò xon ndáxi xi \$65 chjile, 2 xon fate xongó \$20 chjile, 5 kilo chjaó xi \$15 chjile, 3 yáchji xi \$4 chjile, 7 xon xima chjijòn xi \$10 chjile k'og 2 jti xjoakicha \$18 chjile.

- ¿Jmé xi cha sale jè ti kja'mele Nafiaq k'iana koan sinda xon s'et'axon?
- ¿Jótjin ngayaq s'ele xon s'et'axon xi sinda ti kja'mele Nafiaq?

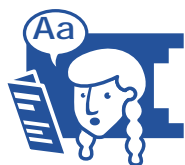
T'et'ai i jmeni xi k'og ngayale jè xon s'et'axon xi sindai.

T'èt'axoḡn k'ḡa tijngoyàì jmenì xi sǐjélì.

Jótjin	Kja'aínlḡ tsojmì	Jótjín chjílḡ	Jótjín s'engui
Jótjín fichó ngayejee:			

Chótsenjinlḡ k'ḡa t'èndayai xon s'et'axon xi kà̀nìndai.

- Jè j's'in kàchji jótjín nga jngó jngó jkoya tsojmì xi kàsaténa.
- Jè kja'aínlḡ tsojmì xi kàsaténa.
- Jè jotjín chjílḡ nga xkì jngó jè tsojmì xi kàsaténa.
- Jè jotjín fichó ngayejee tsojmì xi kàsaténa.

Chótsenlǝ kjoǝ xi tjió k'og t'èyaxkoin jos'in machjén én nchjakja'aín nga kao énná.

An, nga s'asa tijnakoan, kjoan'ión kjuián nga s'ejna kjoajtín, a sasénnoo, nìnga tsì sasénnoo.

¿Ánni tsà tosa jè kàtafi ngajaolii, ánni tsà tosa jè tili kàtafi?, jeé n'ión koanjchíngai, ngo je ngó likui tē chókjoanilii nga chjain ndsokui, kàtamakjainlì, a lì k'ogjìn síkji xjoǝ mai.

likui kjuián an, ts'è ñáǝ, tosa ji t'in.

Jìn xi chjotǝ jchíngai jìn, xábaseén koanjchínga jìn jìn k'og ngatsjainí nga b'aìngan'iónlǝ jìn ngxinandáa.

Jòon tjinèlǝ tojo k'oas'iaon, tjinèlǝ koanguión nga kjoajtín satió k'og nga ma xábaseén, kuí xi chjilé, kuí xi x'in niñá, ánni nga k'oate kui ndjá kuinyayani jè xokjoan s'a tjióyà ndsǝo.

T'èxkiq̄i kjoanajmí xi fa'ait'à ngaya xi je kàfa'atoo k'oa
t'ijngoyàì kjoa xi tjió nanguini.

- _____ kjoan'ión kjuían nga s'ejna kjoajtín.
- _____ kàtafi ngajaolii.
- _____ t'in, ts'è náa, tosa ji t'in.
- _____ xi chjota jchíngai jìn, xábaseén koanjchínga
jìn jìn.
- _____ tjinèlè tojo k'oas'iaon, tjinèlè koanguión nga
kjoajtín satiò k'oa nga ma xábaseen.
- _____ jè nchjáxtii k'oate kui ndiá kàtakjué.

T'èxkiq̄i xon xi tijnag.

A 'yaní nga...

Jè én ngajao chjota jèní én xi sík'axki chjota, cho k̄ao tsojmii, jàn jkoyaa
tjín, nga to jngóo k̄ao jngo jtín chjota. Kuí xi **an, ji, jè** tsò.

Nga én ngaxinnì machjén, jè én ngajao chjota maá se'jna títjòn k'oate ma
s'ejna fet'ani jngo én jtoáa, jameé lik'ia fi'nyòbasen. Is'e joni choq̄ xi itsò:
Aán kitòka k̄ao kitòka an. Nga kastìq̄ itsònile: *Yo corrí o corrí yo.*

Jè xi ñá tsò jaò jkoya tjin, jngo xi **ñá** tsò, xi nguì jngo; **jìn** tsò.

Jè xi **ñá** tsò k'já machjén nga b'axkj ngats'i xi ya tjió, nga to jngo kin'ión nìkag̃ ngats'i, a lì'ya xi njengui, jngo xon, jngo ch'á ma ngats'i, k'og̃ jè xi **jìn** tsò, jngo jtín mani chjotag̃, tōnga tō choá xi b'axkj k'og̃ nìkinjengui k'a.

Maá tō machjén kixì én jngoya kja'aín chjotag̃, tōnga xi kag̃ énná, jameé ngantsjai fít'akag̃ jngo én xi k'og̃tsò jos'in jngo chjotag̃ joni xi ìtsò:
ji kijndai, jè se, ñá kichá, jjin tsakixkàin jin.

**Yag̃ tĩnkjĩnlaj̃ tokòin jotsò xi s'akjoàn kàb'èxkijaj̃ k'ijag̃
t'èndajin kjog̃ xi hĩtos.**

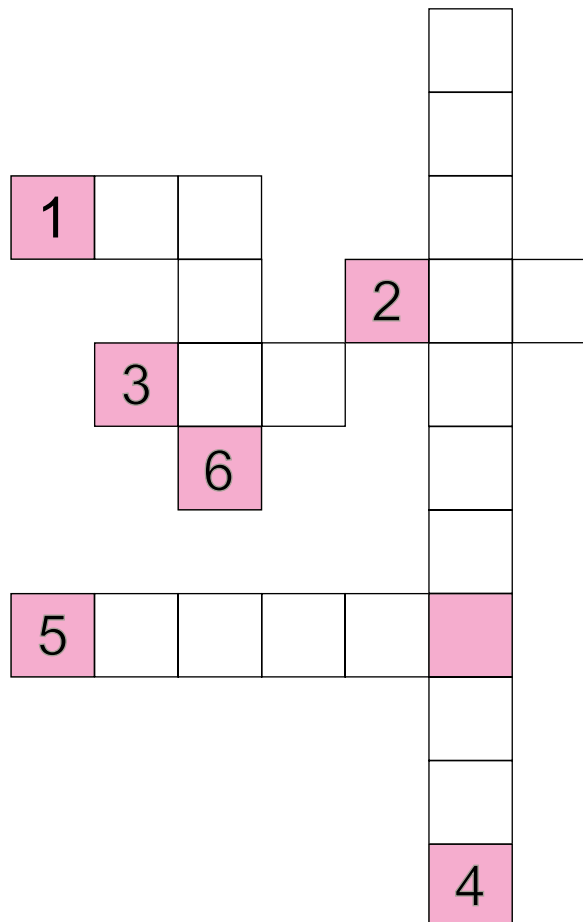
¿Jmèni xi én ngajao chjotag̃ 'mì?

¿Jós'in machjén én xi ñá tsòg̃?

¿Jós'in machjén én xi jin tsòg̃?

T'èxkiə k'oa tijingoyàì kjə xi tjióo k'oa tichjain én
nchjakja'aín xi bakìnle.

1. _____ tsak'ienda tsojmì.
2. _____ kisixánguile jno.
3. _____ tsakisènkaonái nga kisitsjenguà jno.
4. _____ kisiská.
5. _____ tsojmì tsanguìn kindao.
6. _____ tsakiyo yani'yaá.

B'exkĩa k'oḡ kĩa nga kḡ énnḡ. Én ngxínnì chjṵṵṵ nanguiny'án

Chótsenlḡ sén xi tjiót'àlḡ nga jngó jngó én jtòṵ, tijngoyàì
kḡ én kja'aín xi b'akḡḡ.

Jòon

An

Jè
xṵkjoan

Jè

Ñá
kḡ
jìn

Ji

Chálíṵ tòkayà ndiáḡ.

_____ tòkayà ndiáḡ.

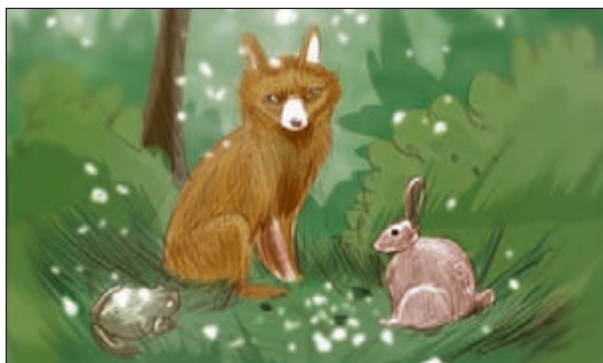
Jè n'aing kḡ an b'èxkĩa
kjàjaòní jìn.

_____ b'èxkĩa
kjàjaòní jìn.

Chá Migue, Chásée kǎo Chálii
sískákǎo xtij.

_____ sískákǎo xtij.

Jè xkǐe, nǐnda kǎo nǎtsée yǎá
tjín yǎ ngui jǎájcháǎ.

_____ yǎ ngui
jǎájcháǎ.

An b'enda xá xi satióna.

_____ b'enda xá xi
satióna.

Ji nìkjanet'ai xontjǎo.

_____ nìkjanet'ai
xontjǎo.

Chótsenlaj xon xi kàchòt'ayàì k'og t'èndai xá xi tjióo.

XON XI TJOMITJÉN NGA S'EJNA KJOAJTJÉN

Ya nd'ia chòt'ayà "Ignacio Zaragoza", xi tjina ya naxinanda Laotee, xi nehjani Ni'ya, Naxintsje. Nanda kjoan ches jab nga koanxón nga xipe, tejab chan jjin, nó aon yabá kaoni najan, ya nd'ia xi je káb'axkí, tsakatiéjtin xijchále xtii, ngatitjénle nd'ia chòt'ayà káo xi xde xijchále xti y a, je xi Cháli Nguijao Tejtsin' mi kao xi Cháse González mi, nga tsakjadyani jos'in koatióndale nga koi siskánacha xtii, je xá xi koan ya Ndani yaa nga aon, jaon kao nato chan to, te kuini nó xi timá nd'ia. To xije tsak'axkí kja'áinle chjotg xi tjibbasen, kis'ets'isakao kjoajtin, jngo kisasennda xi skómitjen xon k'og, je kitjuéjin xi Chátos García' mi. Nga nd'ájin tsakjádngjmi, kis'ele kixi nga jab kicha fjebe koajngui xi kóakao xtii k'og kan kan bixo koajani xijchále xtii nga jngo jngáo. Nga je koan, n'ón kis'enéle xijchále xtii nga sixátiya k'og ngatsi koan ya xi sicha ánni nga nda katab axkini kja'áinle nd'ia chjinexon.

Xi je jet'a xi kichobáyani, kisikjet'a kjoajtin, nanda kjoan ches nó nga koanxón nga te kuini nixjiin. Chjile kixi xi kis'enda k'og h'ya xi koan koasenné, k'og tjómitjen xonle kjoajtin jotjin xjoo machjén, binyané mtsja xi tsakatiobasen. Tsjoá énéle.

Prof. Cháli Nguijao Tejtsin
NGATITJÓNLE ND'IA CHJINÉXON

C. Chátos García
XI KISKIENMITJÉN XON

C. Cháse González
NGATITJÓNLE XIJCHÁLE XTII

Jótjin	Kja'afnlé tsojmii	Jótjin chjilé	Jótjin s'engui
5 kàxg	Tobà	\$30	\$150
3 kàxg	Tojndi	\$30	\$90
2 naxáa	N'ójtsee	\$100	\$200
20 jtée	Yánichaa xkog	\$5	\$100
10 niso	Najmá jmáa	\$15	\$150
2 ròag	Najmé nyikan	\$45	\$90
Jótjin fichó ngayejeé:		\$780	

¿Jmé xi mangósòn ngajaò xon xokjoan?

¿Jménì xi tsì mangósòn?

Tijngoi én xi tínìjéli.

Jós'ì machjén:

*Xon xi tjomitjən nga s'ejna
kjogjtín*

*Xon
nìjngoyàa*

Jñáni machjén:

*Xon xi tjomitjən nga s'ejna
kjogjtín*

*Xon
nìjngoyàa*

Jè xá xi tjió nanguini yá kòkòlì jñatjen kjimalì i jngoyà xòkjì.

Chjuéjin jngoi xi b'akəle k'oa jngo X t'èchəni xi kui.

¿Jñánile xá xi nguìsə ñ'ain koanlì i jngoyà xòkjì?

- () Nga tjennguini k'əbixón jme xi títso jngo xon s'exkì.
- () Nga s'endajin xi chjònangui nga je s'exkì.
- () Nga s'enda kəə nga s'endajin xi chji.
- () Nga s'exkì xon k'oa nga nìkitjosòn jos'in b'énè.
- () Jè kjoəchjine xi ts'ə énná.
- () Nga s'endajin xáa nga je s'exkì jngo xon.

Chjì jme xi koanlì i jngoyà xòkjì.

T'èt'ai i jmeni xi melì nga tjuét'ale xon xòkjì.

T'èndai xi tǐjna nanguiniǐ.

T'èyaxkoin jmé ngaya xi tǐnchjayani, xi kjué koan, jngo ndiá tǐkat'alǎi xi kui tǐnchjayani.

K'ogs'in tís'ejintokòn ngats'i
ndí chjotǎ xi tsjoakie xi nǐskáa,
nga kantè jngo sá mayo s'ejna
jngo kjoanǐskánǎchǎ ts'e xi
bichons'en yǎ nǎxinandá
Najngaǎ...

Xon xi tjomitjen nga
chobàjtín.

K'ogs'in nǐkasén énlǐ nga
ǐ tǐchoyàlǐ ǐ jǎa kijna ni'ya
chjǐnǎxon nyaon tanjǐòn, nànda
nga choǎ ñajan, to ǐsá nǎtǐjín xá
xi nòkjoanilǐ xi t'ats'e ndí tsòtilǐ xi
ǐ tǐkòt'ayà...

Xon nǐkasénkjoǎ.

ǐ nangui Ndáchjǎ'a, nga kjoan
kan chan to, nó aòn yobá kǎo
ñajan, tsakjáoyani jos'in tjóx'a
ndiáa ngats'i chjotǎ xi yǎ tǐjín
k'ogǎ kis'e jngolè kǐxi nga tǐjónǎ
ngats'i k'ogǎ nga tsǐ'ya xi k'ǎíngǎ
kjǐitso nga ts'eéni kjoanda
ngats'i nǎxinandáa...

Kjoanǐskánǎchǎ.

Tijngoyai ngaya xi tjió nanguini jmeni xi tínijéli.

Xon nìkasénkj _o	Xon xi ts'e kjoanìskánach _a	Xon xi tjomitjen nga chobàjtín
<p>Jè xon nìkasénkj_o kuiní xi:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Jè xon xi ts'e kjoanìskánach_a kuiní xi:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Jè xon xi tjomitjen nga chobàjtín kuiní xi:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Jè xon nìkasénkj_o machén nga:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Jè xon xi ts'e kjoanìskánach_a machén nga:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Jè xon xi tjomitjen nga chobàjtín machén nga:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Tjandiánguilaj én kjit'akja'áin xi tjiójin ya én xi tjió nanguinií.

- Jè ch'ótjile nana jeé n'íon kjue.
- Kitjot'aó kichandole xé xokjii, yá'mbá xó tíbate nga k'oakoan.
- Jè tindsolē pajchána jno xó tsakjièn tá k'oa tífajét'ain xi ts'e jno.
- Jé chjota jchíngana jin ñaki nchjá chaón tjenni sa'nda ngas'a.
- Nda tjinni koán kuitjòsònngo jos'in tinyanijáo.

T'èxkiqaj én jtòá xi tjió nanguinií k'oa tijngoyàni én xi tjió xinguanií xi bakìnlē nga jngó jngó kjoa.

Jè tindsolē tsining n'íon

_____.

xkuéen

Jè niá xi tijnana ya nd'iang

_____.

san

Jè lòxa _____ xi ba
ya nanguing likui tsaka nd'aj.

'nyíí

Jè yáa _____
kuila nga nixjinlē jtsí.

ngskákji

Jè chikín _____
a likui tì.

tsjoalē síská

T'èxkiq̃i xon xi t̃jna nanguinii, xi kjue koan k'ia t'èchoq̃i j̃ña
tjió én basénkja'áin.

Kja'aí kja'aín s'ín nga jngo jngóo chjota

Nga jngó jngóo chjota kja'aín kja'aí s'ín.

An n'ión t̃o jyò s'ian, lìkui kjoasi, lìkui kjoats'en tsjoakie,
kjoand'étokòn sichjèen nga t̃isijcháa yaong.

Jè xìnguia, t̃jín xi k'oate n'ión tsjoakie nga síxá, n'ión t̃o k'a xi jame
ts'èngui choa, t̃onga jè xínkjín ñang, a lìkui mangósòn j̃in.

Tikja'aitsjen ngotjòì jón'ìai ji, jón'ìao jòn, jós'ín xik'aq̃.

Sak'óá ixian an nga sikja'aitsjen, ánni ngatsì mangósòn ñá ñá.

**Yq̃ Xon xi bakó jos'in kjimalii xi b'akaq̃le jngoyà xokjii,
chót'ayàjin nguìndiai, kàtabasènkaq̃lì jè chjota xi tsòyalii.**

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

This image shows a single page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, leaving small margins at the top and bottom. There is no handwriting or other markings on the page.

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

Notas

[illegible]

[illegible]

INSTITUTO
NACIONAL PARA
LA EDUCACIÓN
DE LOS ADULTOS

Xon xi bakó jos'in kjimalii

B'exkig k'og kjia nga kag énnq. Én naxínni chjotg nanguiny'án

Kja'aínle chjotg xi kòt'ayà:

Jos'in bié'ta xi n'ai

Jos'in bié'ta xi na

Kja'áin

T'échoqí yá xi ikji ☒ jñani nga tsjoá k'ogs'in bitjosònle
Jos'in tínchjg nga jngó jngó jngoyàa.

RFE o CURP:

Jngoyà jngo

- ☐ Síchjèn kjogmàña xi machjénle xi tjenguini bakó én xi tsjoá jngo xon s'exkig.
- ☐ Nga s'exkig maá bexkon jme xi y'a kag kjogb'aitsjen je xi tsjoá jngo xon s'exkig.
- ☐ B'éxkig xi n'íon k'og tsen matsen nga títjòn b'éjnanda jme xi b'éxkig.
- ☐ Bexkon jme xi tjinle, jme xá xi y'a k'og jos'in machjén xon xi én ngjmí xi koanxdkag jngoyà xokjii.
- ☐ Nga s'enda jngo xon, síchjèn ndiá xi tjinéle machjé xi is'in fi: nga s'ejnanda xi s'enda, nga s'enda kag nga s'endajin xi s'enda.
- ☐ Je b'éts'ikag nga b'éndanya xon xi kji, síkuinda nga sjngot'à kag nga fa'áxin én xi chat'a axq én xi kason.
- ☐ B'exkon nga kag énlé basènts'iani tjen jàn kjogchjine xi machjénle énlé xi kiskòt'ayà i jngoyà xokjii.

Tsjoaáa kixi nga nda kitjosòn jme xi sijé i jngoyà xokjii.

Nga kis'enda _____
Kja'aínle kag chog ntsja chjotg xi tsòya

Jngoyà jaò

- ☐ B'é'taxon éen kag kjogb'aitsjen xi sokóle nga síchjèn kjogmàña xi tjenguini bakó nga tē kjieni s'exkig jngo xon.
- ☐ Kaya xkon jmé én xkag xi tsjoá jngo xon s'exkig.
- ☐ B'éxkia xi n'íon k'og b'é'taxkon én kag kjogb'aitsjen y'ai xi tsjoá jngo xon s'exkig.
- ☐ B'éyaxkon jme xi tjinle k'og tsjoá bexkon jme xá s'endani jngo xon s'exkig.
- ☐ Síchjèn kjognikjáya xi machjén nga chji: kjogs'ejnandale xi s'enda, nga s'enda kag nga s'endaya xon xi chji.
- ☐ Kjinda k'og sík'antjáya xon xi b'énda k'og tsjoá síkuinda yaojele, sjngot'à k'og sík'antjáya éen.
- ☐ B'exkon nga kag énlé basènts'iani tjen jàn kjogchjine xi machjénle énlé xi kiskòt'ayà i jngoyà xokjii.

Tsjoaáa kixi nga nda kitjosòn jme xi sijé i jngoyà xokjii.

Nga kis'enda _____
Chjuu ñeje yaxù nu xopunte

Jméni xi koanle

B'exkig k'oa Kjia nga kao éna. Énle chjotg nanguiny'án

Jmé xi koanlîi

Jmé xi koanna

Jós'în koanchjénna

Kja'aínle chjotg xi kòt'ayä

Nga kis'enda: _____

'Ndeg: _____

Kja'aínle chjotg xi tsòya